

Nota

Verslag van resultaten Landschappelijk booronderzoek

Menen

Blekerijvesting

(prov. West-Vlaanderen)

Auteurs: Christof Vanhoutte, Pierre Legrand

Projectcode: 2021K346

Projectcode:	2021K346
Naam erkende archeoloog:	Monument Vandekerckhove
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Locatiegegevens:	Menen Blekerijvesting (zie bijlagen 1, 2 en 3)
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied:	X: 61940.69; Y: 165432.92 X: 61976.86; Y: 165461.49
Kadastergegevens:	Menen, Afdeling 1, Sectie E (openbare weg) (zie bijlage 2)
Topografische kaart:	Zie plan in bijlage 3
Begindatum onderzoek:	18/01/2022
Einddatum onderzoek:	18/01/2022
Relevante termen thesauri:	Landschappelijk booronderzoek, Menen, mechanische boringen
Betrokken actoren:	Christof Vanhoutte (projectleider, erkend archeoloog), Pierre Legrand (aardkundige), Michiel Vanhecke (boormeester)
Betrokken actoren buiten het project:	/
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

0. INHOUDSTAFEL

0. INHOUDSTAFEL	3
1. BESCHRIJVEND GEDEELTE	5
1.1. WETTELIJK KADER.....	5
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	7
1.2.1. Vraagstelling.....	7
1.2.2. Randvoorwaarden.....	7
1.2.3. Bestaande toestand en geplande werken.....	7
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	9
1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie	9
1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek	9
1.3.3. Gebruikt materiaal.....	10
1.3.4. Motivering eventueel afwijkende methodiek	11
1.3.5. Inbreng specialisten	11
1.3.6. Algemene wetenschappelijke advisering.....	11
2. ASSESSMENTRAPPORT	12
2.1.1. Topografische situering.....	12
2.1.2. Landschappelijke situering	13
2.1.3. Geologische situering.....	15
2.1.4. Bodemkundige situering	17
2.2. HISTORISCHE BESCHRIJVING	18
2.2.1. Algemene historische beschrijving	18
2.2.2. Historische beschrijving projectgebied	24
2.3. ARCHEOLOGISCH KADER	33
2.1. BODEMKUNDIGE OMSCHRIJVING VAN HET PLANGEBIED	36
2.1.1. Bodemkundige observaties - het booronderzoek.....	36
2.1.1.1. Individuele observaties	37
2.1.1.1. Correlatie van de verschillende observaties.....	40
2.1.2. Confrontatie bodemkundige observaties met het bureauonderzoek.....	42
2.1.2.1. Antropogene afzettingen.....	42
2.1.2.1. Natuurlijke afzettingen.....	42
2.3. SYNTHESE	43
2.3.1. Verwachtingspatroon.....	43
2.3.2. Afweging verder vooronderzoek	43
2.4. BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN	45
3. SAMENVATTING	46

4. BIBLIOGRAFIE	47
4.1. LITERATUUR	47
4.2. INTERNETBRONNEN	47
5. BIJLAGEN	48

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Wettelijk kader

Deze nota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning met stedenbouwkundige handelingen te Blekerijvesting en de Oude Leielaan (Menen, provincie West-Vlaanderen) dient de initiatiefnemer een archeologienota (ID 13790)¹ toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De selectiecriteria hiervoor omvatten de geografische ligging van het studiegebied binnen de archeologische zone van Menen, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door GATE bvba. Tijdens dit bureauonderzoek werd het studiegebied geografisch, geologisch, historisch en archeologisch gesitueerd aan de hand van reeds bestaande bronnen. Het bureauonderzoek kon de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet staven. Hierbij werd enerzijds een archeologische werfbegeleiding geadviseerd ter hoogte van de Oude Leielaan en anderzijds verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een mechanisch booronderzoek ter hoogte van de Blekerijvesting. Onderhavig verslag omhelst de resultaten van dit vooronderzoek ter hoogte van voornoemd studiegebied)

Het doel van dit mechanisch onderzoek is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein archeologisch te onderzoeken. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen (zie ook hoofdstuk 1.2.1. Vraagstelling). Indien op basis van de mechanische boringen blijkt dat archeologische resten ter hoogte van het plangebied in de Blekerijvesting niet kunnen worden uitgesloten, dienen de geplande werken ter hoogte van deze zone mee begeleid te worden zoals beschreven in het programma van maatregelen van voornoemde archeologienota.

---

¹ ALUWÉ K., LALOO P., HERREMANS D., 2017.

Figuur 1: Situering van het projectgebied op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen (bron: geopunt.be).

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

Ter hoogte van het studiegebied worden op basis van het bureauonderzoek de archeologische resten van enerzijds de aarden wal of courtine van de 19de-eeuwse stadsomwalling rond Menen en anderzijds de resten van de 17de-eeuwse versterking verwacht. Op basis van de resultaten van dit landschappelijk booronderzoek wordt bepaald of al dan niet verder onderzoek in de vorm van werfbegeleiding (zoals beschreven in het programma van maatregelen van de bureaustudie²) ook noodzakelijk wordt geacht op deze locatie.

Specifiek dienen na het landschappelijke booronderzoek volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden³:

- Welke sporen of structuren zijn aanwezig/bewaard?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kunnen onderdelen van de 17de-eeuwse of 19de-eeuwse versterkingen herkend worden ter hoogte van de advieszone in de Blekerijvesting?
- Kunnen sporen van de Rijsselpoort en/of de brug over de Leie herkend worden in de advieszones nabij de Rijsselstraat?
- Kunnen sporen van oever- en/of kadestructuren aangetroffen worden in de advieszone ter hoogte van de ingang van het ziekenhuis?
- Hoe is de bodem opgebouwd in dit deel van de historische stadskern van Menen?

1.2.2. Randvoorwaarden

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van de Goede Praktijk.

1.2.3. Bestaande toestand en geplande werken⁴

Het projectgebied (Figuur 1) bevindt zich ter hoogte van de Blekerijvesting. Binnen het onderzoeksgebied zal een gescheiden riolering met RWA-DWA wordt verwezenlijkt over een lengte van ca. 450m. De uitgravingsdiepte voor de aanleg van deze riolering situeert zich rond

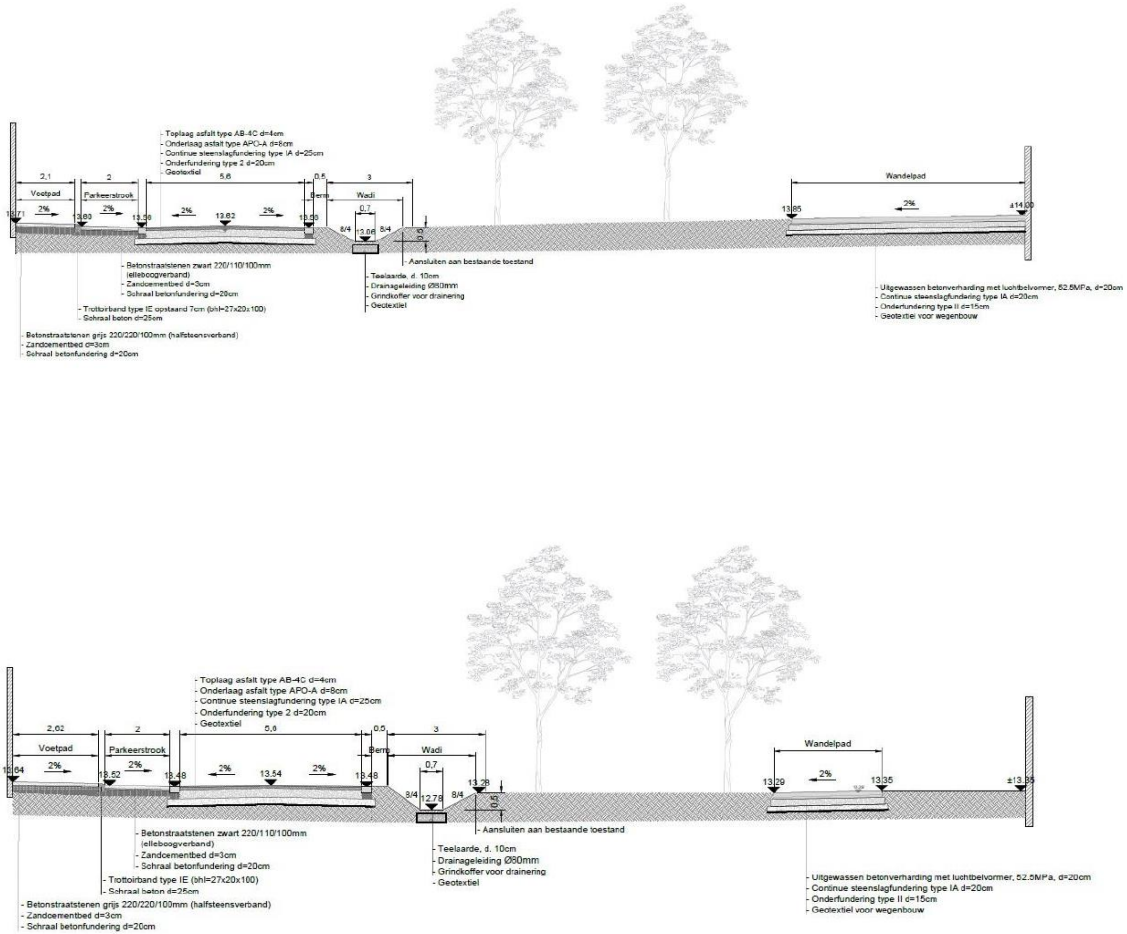
---

² ALUWÉ K., LALOO P., HERRELANS D., 2017.

³ ALUWÉ K., LALOO P., HERRELANS D., 2017.

⁴ ALUWÉ K., LALOO P., HERRELANS D., 2017.

3m diep ten opzichte van het wegdek (zie Figuur 2). Deze ingreep zal voor een onherroepelijke schade zorgen aan het bodemarchief.

Figuur 2: Dwarsprofielen van de geprojecteerde werkzaamheden (bron: initiatiefnemer).

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

Met behulp van landschappelijke boringen kan de bodemopbouw en de bewaringstoestand van het bodemarchief worden onderzocht. Het doel van de landschappelijke boringen binnen deze casus hebben voornamelijk betrekking op het in kaart brengen van de eventuele historische verstoringsgraad binnen deze onderzoekslocatie. Indien blijkt dat het archeologisch bodemarchief intact bewaard is gebleven, wordt de boorprofielen verder in detail bestudeerd. Hierbij wordt speciale aandacht besteedt aan de vormkenmerken (kleur, textuur, korrelgrootte etc.) om na te gaan of er nog archeologische resten kunnen verwacht worden binnen het studiegebied. In totaal werden er 4 boringen uitgezet (zie **Fout! Verwijzingsbron n iet gevonden.**)

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

Het veldwerk werd uitgevoerd onder toezien oog van aardkundige Pierre Legrand op 18 januari 2022. Ter hoogte van de boorlocaties werden voorafgaand de verharde delen verwijderd door middel van een kernboring. Daarna werd de mechanische boringen uitgevoerd. Hierbij werden alle boorprofielen geregistreerd en gefotografeerd (zie Figuur 3)

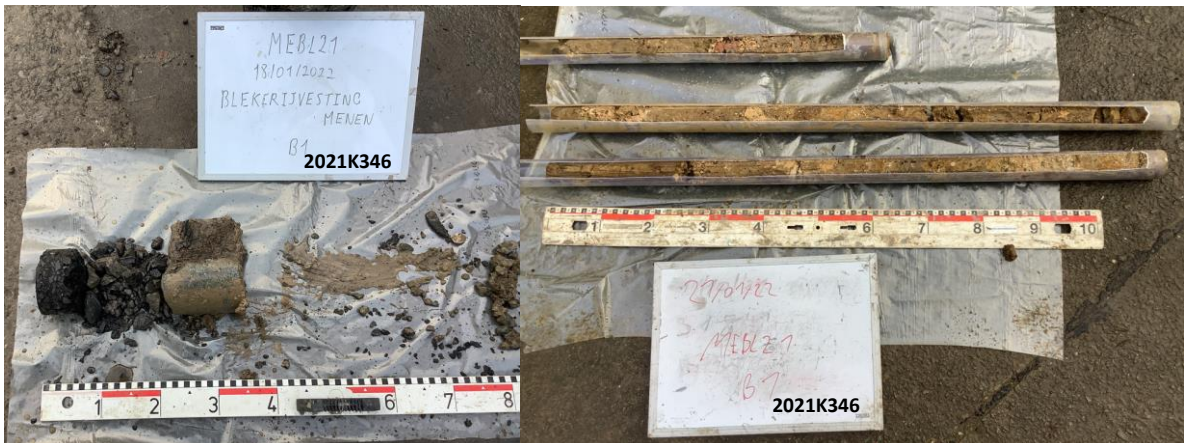
Figuur 3: Zicht op het projectgebied. Let op het toenemende hoogteverschil. Foto genomen vanuit het oosten. (© Christof Vanhoutte).

1.3.3. Gebruikt materiaal

Voorafgaand aan het mechanisch booronderzoek werd de aanwezige asfalt verwijderd tot op onverhard niveau door middel van kernboringen. De mechanische boringen hierna werden uitgevoerd vanaf het eerste onverharde niveau. Tijdens het veldwerk werd gebruikt gemaakt van een mechanische steekboring (type Geoprobe®) met een diameter van 50mm. Hierbij werd geboord tot minimaal 3m onder het huidige wegdek zoals voorzien in het programma van maatregelen. De locatie van de boringen werd uitgezet. Hierbij diende ietwat afgeweken te worden ten gevolge van reeds uitgevoerde grondsonderingen en het feit dat enkele leidingen nog in gebruik bleken. (zie Figuur 4). De boorprofielen werden gefotografeerd en beschreven. Op alle foto's is een schaallat en een fotobordje aanwezig. Op dit bordje staat de projectcode (MEBL21 – 2021K346) en het volgnummer van de boring (zie Figuur 5). In bijlage 20 van dit verslag is de volledige fotolijst terug te vinden.

Figuur 4: Zicht op de recente sondering ter hoogte van het plangebied. Hierbij werd mogelijk lokaal het archeologisch bodemarchief vernield. Let ook op het lager gelegen terrein op de achtergrond (© Christof Vanhoutte).

Figuur 5: Voorbeeld van een geregistreerde boring (B1) op het terrein.

1.3.4. Motivering eventueel afwijkende methodiek

Niet van toepassing

1.3.5. Inbreng specialisten

Aardkundige Pierre Legrand gaf advies bij de bodemopbouw. Deze gegevens werden daarna teruggekoppeld aan het archeologisch verwachtingspatroon uit de uitgevoerde bureaustudie.

1.3.6. Algemene wetenschappelijke advisering

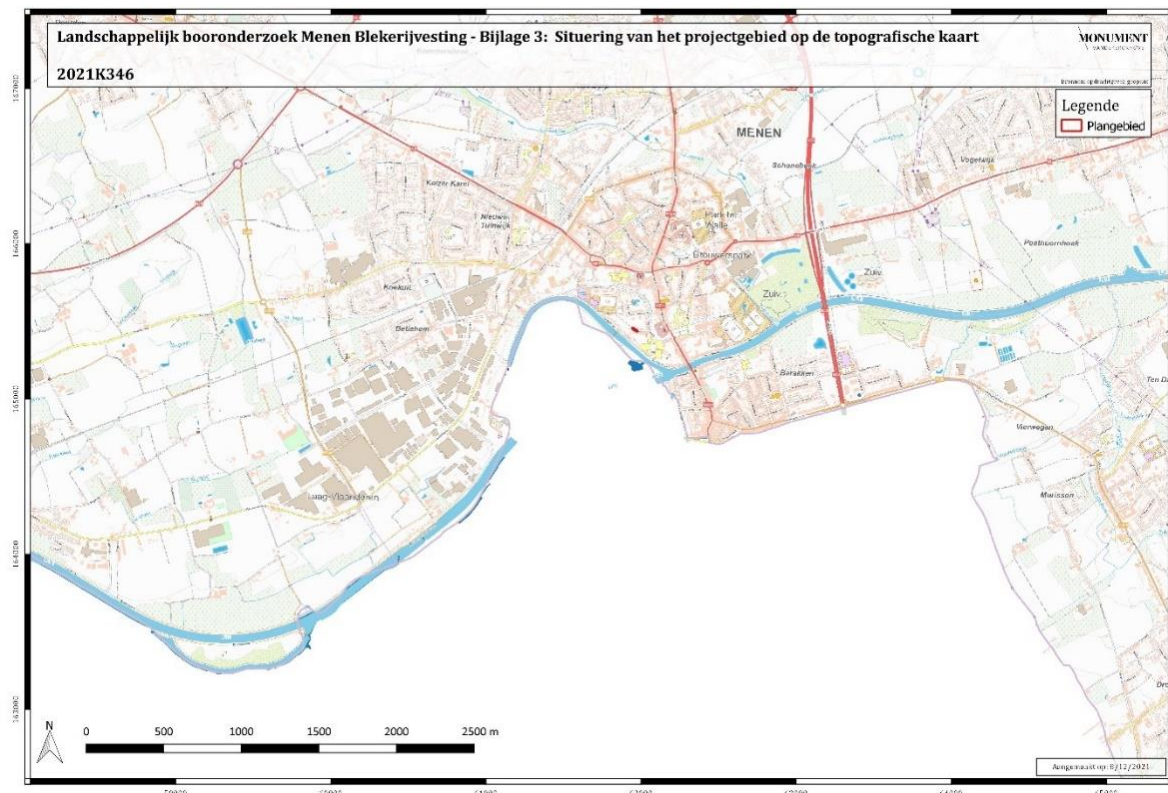
Niet van toepassing.

2. ASSESSMENTRAPPORT

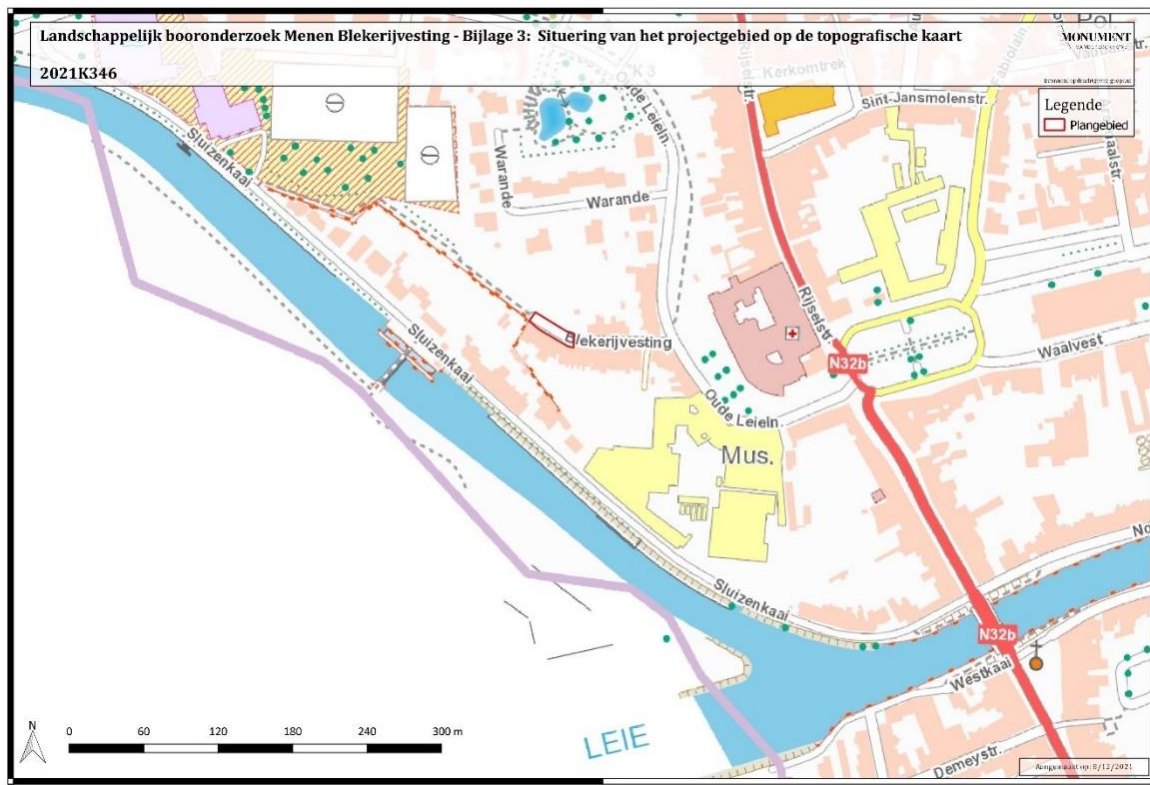
2.1.1. Topografische situering

Menen is gelegen in het zuidelijke deel van de provincie West-Vlaanderen en maakt deel uit van het arrondissement Kortrijk. De stad situeert zich tussen de steden Roeselare (in het noorden), Kortrijk, Moeskroen (in het oosten) en Wervik (in het westen), en is een fusie van de gemeenten Menen, Lauwe en Rekkem (zie Figuur 6 en Figuur 7 en bijlage 3). In het noorden grenst Menen aan de gemeente Wevelgem, in het oosten aan de steden Kortrijk en Moeskroen, in het zuiden aan de Franse grens (de gemeentes Neuville-en-Ferrain en Halewijn) en in het westen aan de stad Wervik.

Het projectgebied is gelegen ten zuiden van het historisch centrum van de stad Menen. Het projectgebied wordt in het noorden begrensd door de lager gelegen braakliggend terrein (Figuur 6, Figuur 7 en Figuur 8), in het oosten de Oude Leielaan (voormalig gedempte oude Leiearm), in het zuiden bewoning langsheen de Blekerijvesting en in het westen de Blekerijsteeg. Op ca. 80m ten zuiden van het projectgebied stroomt de Leie. Kadastraal zijn deze percelen terug te vinden onder afdeling 1, sectie E (zie Figuur 33 en bijlage 1).

Figuur 6: Uitsnede uit de topografische kaart met aanduiding van het projectgebied, bijlage 1 (bron: geopunt.be)

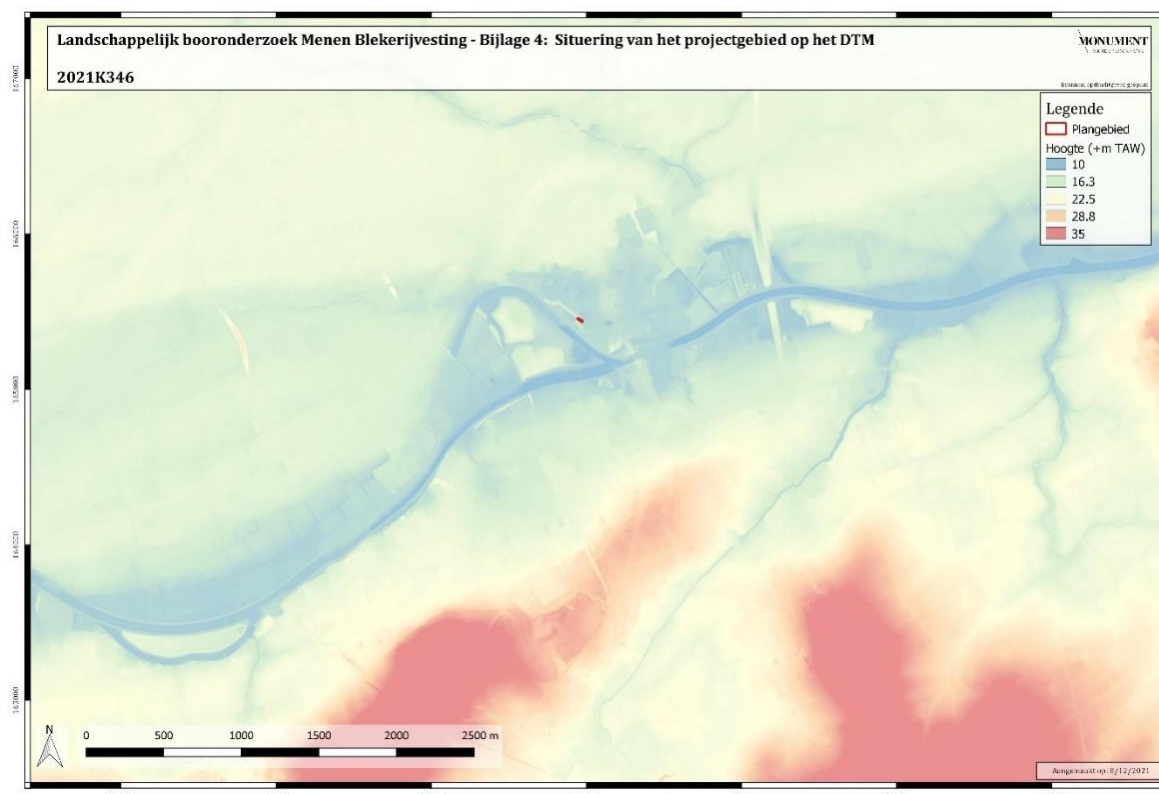

Figuur 7: Detail uitsnede uit de topografische kaart met aanduiding van het projectgebied, bijlage 3 (bron: geopunt.be).

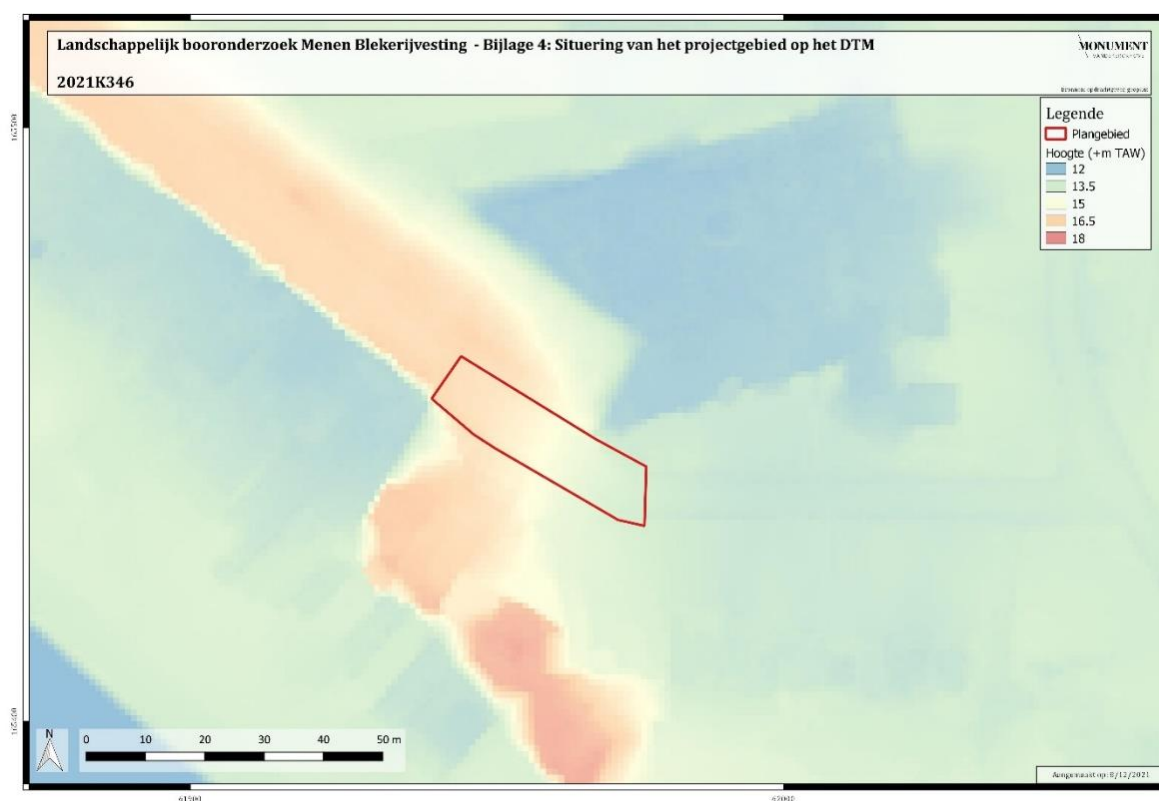
2.1.2. Landschappelijke situering

Menen behoort tot zandlemig Vlaanderen. In de deelgemeente Menen is het reliëf relatief vlak, met hoogtes die schommelen tussen +10m en +20mTAW. Het helt hier af naar het centrale deel van de stad, waar de Leie stroomt. De stad is dan ook midden in het Leidedal gelegen (zie Figuur 8 en bijlage 4). De deelgemeentes Lauwe en Rekkem kennen een groter hoogteverloop met hoogtes die schommelen tussen de +10m en +66m TAW. De hoogste punten liggen hier in het oosten en zuiden van de deelgemeenten, met het hoogste punt te Purgatoire (+66m TAW) in het zuiden van de stad.

Het projectgebied zelf is gelegen in de vallei van de Leie in een relatief vlak gebied. Binnen het projectgebied valt een duidelijk hoogteverschil op, lopende van ca. +13,53m TAW in het oosten en +16,25 mTAW in het westen (zie Figuur 9 en ook Figuur 3). Deze helling is mogelijk nog de restant van de bewaard gebleven historische stadsomwalling. Het lager gelegen noordelijke terrein situeert zich zelf nog een stuk lager op een hoogte van ca. + 12,35m TAW.

Figuur 8: Uitsnede uit het Digitaal Terreinmodel met aanduiding van het projectgebied, bijlage 6 (bron: geopunt.be)

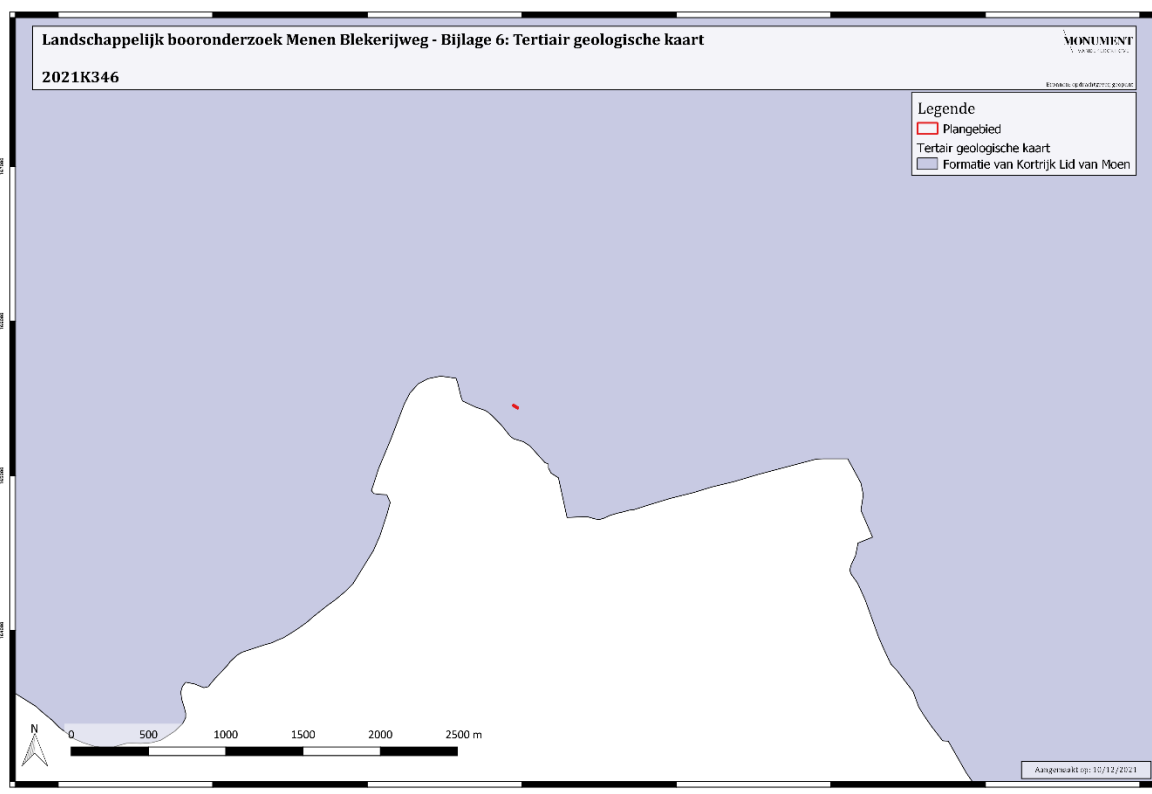

Figuur 9: Detail van het plangebied op het DTM. Let op het grote hoogteverloop binnen het plangebied en het lager gelegen noordelijke terrein.

2.1.3. Geologische situering

De tertiaire ondergrond ter hoogte van het projectgebied bestaat uit afzettingen van het Lid van Moen, deel van de Formatie van Kortrijk en afgezet tijdens het vroeg Eoceen (zie Figuur 10 en bijlage 6). De Formatie van Kortrijk is essentieel een mariene afzetting en bestaat vooral uit kleiige sedimenten die weinig macrofossielen bevatten. Het Lid van Moen bestaat over nagenoeg heel het kaartblad Kortrijk uit heterogene siltige tot zandige afzettingen, met aanwezigheid van nummilieten (*nummulites planulatus*). Ook komen homogene kleilagen voor van enkele meter dikte voor. De gemiddelde dikte van Het Lid van Moen bedraagt 45m.⁵

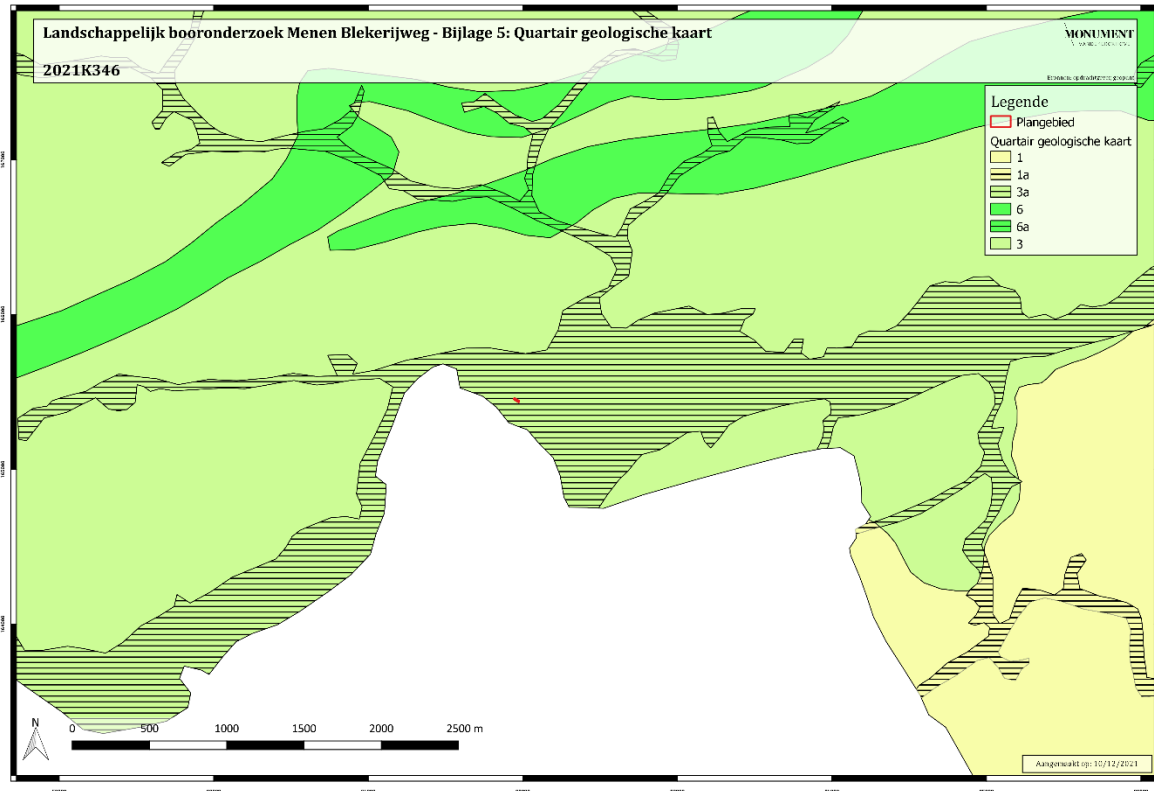
De quartair geologische kaart geeft aan dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (code **FLPw**) met daar bovenop eolische afzettingen van het Weichseliaan (laat-pleistoceen) (code **ELPw**) en/of hellingsafzettingen van het quartair (code **HQ**, zie Figuur 11 en bijlage 5), al kan deze karteereenheid mogelijk ontbreken. In de bovenste laag van het quartair pakket kunnen fluviatiele afzettingen van het holoceen en mogelijk tardiglaciaal voorkomen (code **FH**, deze karteereenheid is mogelijks afwezig, zie Figuur 12).⁶

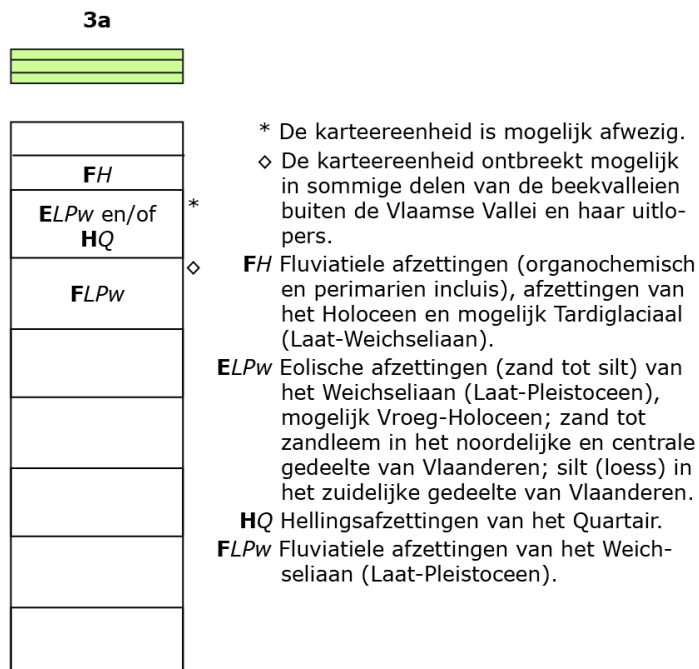
Figuur 10: Uitsnede uit de tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied, bijlage 8 (bron: geopunt.be)

⁵ JACOBS P., DE CEUKELAIRE M., DE BREUCK W., DE MOOR G. & DE GEYTER G., 1999.

⁶ <http://www.geopunt.be/>

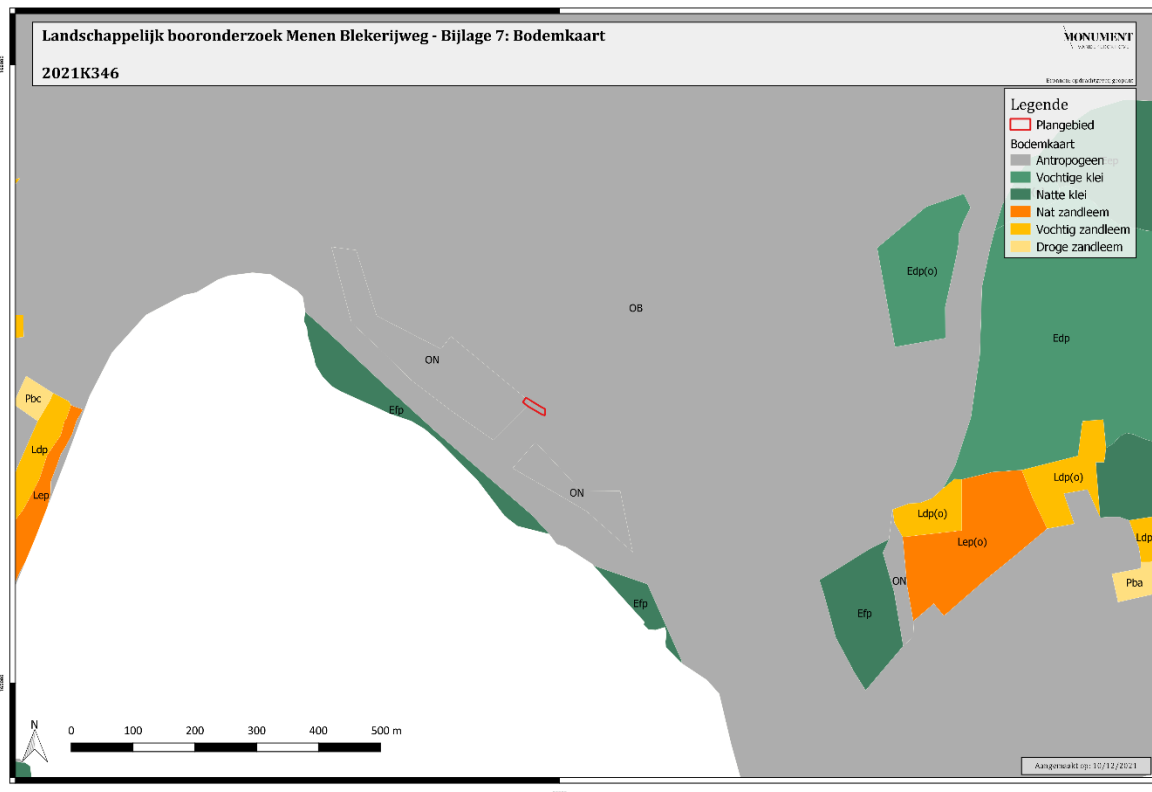
Figuur 11: Uitsnede uit de quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied, bijlage 9 (bron: geopunt.be)

Figuur 12: Uitleg type 3a (bron: geopunt.be)

2.1.4. Bodemkundige situering

De ondergrond ter hoogte van het projectgebied staat gekarteerd als 'OB', wat betekent dat het projectgebied in een bebouwde zone gelegen is (zie Figuur 13 en bijlage 7). In de ruime omgeving van het projectgebied bestaat de ondergrond uit natte tot vochtige kleibodems, natte tot vochtige zandbodems en uit droge zandleembodems.

Figuur 13: Uitsnede uit de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied, bijlage 10 (bron: geopunt.be)

2.2. Historische beschrijving

2.2.1. Algemene historische beschrijving⁷

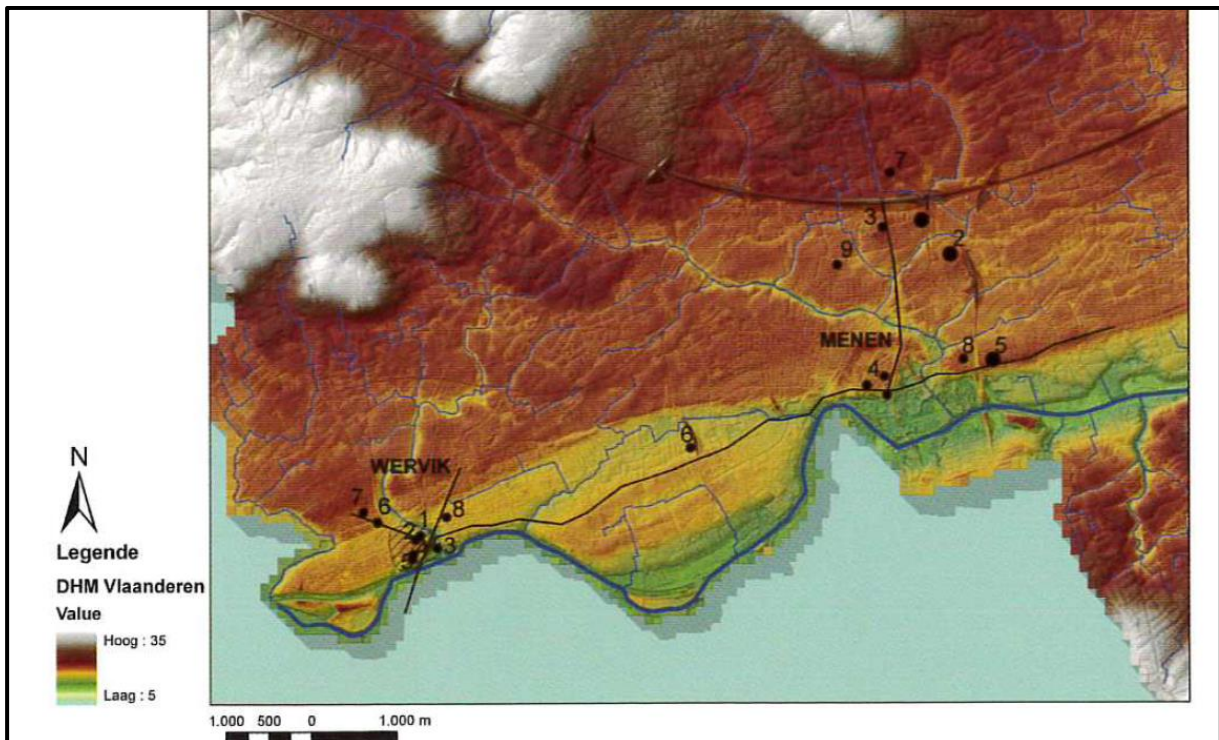
Het grondgebied van Menen werd zowel tijdens het paleolithicum als het neolithicum bewoond, getuige de vondsten op de grens met Moorseele en Wevelgem. Ook tijdens de Romeinse periode was er sprake van bewoning. Dit vooral in de vorm van een kleine nederzetting uit de 1ste tot 3de eeuw, die gesitueerd was langs de Moorseelestraat. De eerste vermelding van de naam Menen dateert uit 867 als *Maininium* of *Maininio*. Over de betekenis van de plaatsnaam is er geen consensus.

Menen is ontstaan op een doorwaadbare plaats aan de Leie en kent zijn oorsprong in een dorpsheerlijkheid die als de "Bruel" bekend stond. Deze lag aan een kruising van de Leie met de Heirbaan die Torhout met Rijsel verbond. Deze weg is te zien op een kaartje dat werd aangemaakt voor de publieksbrochure van de tentoonstelling "Romeinen in Menen!" (zie Figuur 14).

De kern van de eerste nederzetting lag in de nabijheid van de Leieovergang, ongeveer ter hoogte van het huidige kruispunt van de Oude Leielaan met de Waalvest en de Rijselstraat. Er zijn voldoende aanwijzingen dat deze heerlijkheid een motte met neerhof betrof, waarop ook de kerk (de Sint-Vedaskerk) en het "Passantenliedengasthuis" gesitueerd was. Tot 1288 wordt de heerlijkheid bestuurd door de Familie van Menen. De heerlijkheid telt omstreeks 1270 een 80-tal huizen.

---

⁷ DE MEULEMEESTER L.,2020.

Figuur 14: Kaart van de regio van Menen en Wervik in de Romeinse tijd. De zwarte lijnen geven de Romeinse wegen aan, de blauwe de Leie en de diverse beken. De nummers staan voor de Romeinse vindplaatsen te Menen en Wervik (bron: Dhaeze D. 2007).

Vanaf 1298 valt Vlaanderen onder het bewind van de Franse koning. Deze wijst de heerlijkheid van Menen in naam van Filips de Schone in leen toe aan ridder Willem van Mossere. In 1305 komt de heerlijkheid, die vrij snel groeide door de gunstig gelegen economische positie, weer in grafelijke handen terecht. De economische bloei van de stad neemt een aanvang in 1351, na het toekennen van de stadsrechten door Lodewijk van Male, heer van Menen. De stad verkrijgt de toestemming tot de oprichting van een lakenproductie en een stapelplaats voor woldraad. Verder mag er een wekelijkse markt georganiseerd worden op zaterdag en een jaarlijkse buitengewone markt van drie dagen. Hierdoor ontwikkelt de heerlijkheid zich binnen afzienbare tijd tot een gereputeerde lakenstad, waarin ook de brouwerijnijverheid aan belang wint. De stad vormt een tegengewicht voor grote steden zoals Kortrijk en Gent. In 1353 wordt geconstateerd dat de wolstapelplaats te Menen niet optimaal is wat ligging betreft. Plattelandsspinners waren niet bereid om naar de stad te komen waardoor de stapelplaats naar Moorsele verhuist. Hierdoor gaat voor Menen een erg belangrijke economische activiteit verloren. Menen procedeert tot 1408 om deze maatregel te herzien, maar zonder resultaat.

Sinds het begin van de 15de eeuw kent de lakennijverheid, ook die te Menen, een zware terugval. Op het einde van de eeuw kent de nijverheid terug een bloeiperiode ondanks de stadsbrand van 1488 die drie kwart van de stad in de as legt. Menen behoort politiek en administratief tot het graafschap Vlaanderen en daarbinnen tot de kasselrij van Kortrijk die is onderverdeeld in vijf roeden, waaronder de roede van Menen, met de stad Menen als hoofdplaats. De roede heeft bestuurlijke en rechterlijke macht over vijftien omliggende

gemeenten. Daarnaast kent Menen ook een stedelijk bestuur, bestaande uit een stadsmagistraat en zijn schepenen.

De eerste helft van de 15de eeuw wordt gekenmerkt door de oprichting en de herbopbouw van verschillende gebouwen, onder meer het Sint-Jorishospitaal. De oude Sint-Vedastuskerk wordt gesloopt en in 1454 wordt de nieuwe kerk opgetrokken. De mote van de herenburcht wordt afgegraven, de grachten worden gedempt en het terrein wordt bebouwd. De stad breidt zich uit naar het noordwesten, richting Grote Markt, en ontwikkelt zich rond het kruispunt van de oude baan Brugge-Rijsel met de baan Kortrijk-Ieper. De oude stadskern ligt op de linkeroever van de thans gedempte Leiearm langs de as Ieperstraat, Grote Markt, Rijselstraat, Kerkomtrek en Kerkstraat. De stad telt een 380-tal huizen en circa 1700 inwoners. In 1488 wordt de stad geplunderd door de troepen van Frederik III, omdat het in opstand was gekomen tegen het gezag van Maximiliaan van Oostenrijk.

In 1548 was Menen een stad zonder vestingen bestaande uit een 20-tal straten. Het centrum had een tamelijk dicht stratennet. Toch waren er vooral op de uiteinden van de straten een aantal gronden onbebouwd. In het centrum en langs de hoofdstraten was er een doorgaans gesloten bebouwing waarbij op geregelde afstand brandgangen en waterputten bestonden. De stad heeft vaak te lijden onder militaire acties, dit door haar ligging op de grens tussen de kasselrijen van Kortrijk en Rijsel, door haar economisch belang en door de strategische waarde van de brug tussen Menen en Halewijn.

Op 9 mei 1548 wordt Menen geteisterd door een stadsbrand waarbij naar schatting 570 van de 700 woningen verloren gingen. Keizer Karel vaardigt de nodige financiële tegemoetkomingen uit om de stad te helpen. Na 1560 ondergaat het stadsbeeld verschillende wijzigingen. Een aantal nieuwe openbare gebouwen waaronder het stadhuis, de lakenhal en het vleeshuis worden opengetrokken. Tijdens de beeldenstorm (1566) worden de interieurs van het Sint-Jorishospitaal en de Sint-Vedastuskerk geplunderd. Na de stadsbrand wordt het marktplein vergroot. Tussen de Markt en het Nieuwhof (een gedeelte van de huidige Grote Markt) wordt in 1567 de Vismarkt opgericht. Rond 1571 bestond Menen uit een 30-tal straten met circa 890 huizen en een parochiekerk.

De brouwactiviteit groeide enorm tijdens de 16de eeuw, daar waar deze in de 14de en 15de eeuw voornamelijk in de lokale behoefte voorzag. De industrie bestond uit een 64-tal brouwerijen die grotendeels gesitueerd waren in het lagere stadsdeel omwille van de aanwezigheid van de Leie. De ligging van Menen aan de Leie vergemakkelijkte de aanvoer van graan en turf, wat het succes van de nijverheid verklaart.

In 1576 komen de 17 Provincieën in opstand tegen de Spaanse bezetting. Nog voor de laatste werken aan de vestingen voltooid zijn, wordt de stad ingenomen door de Malcontenten onder aanvoering van Emmanuel de Lalaing, baron van Montigny. De zogenaamde Montigny-vesting werd ook in deze periode opgericht (1578, zie Figuur 15). Menen zal in hun handen blijven tot 22 oktober 1579, wanneer de stad vanuit Kortrijk door Schotse troepen wordt heroverd en

opnieuw bij de Staten-Generaal wordt gevoegd. In de stad wordt er een garnizoen onder leiding van de Schot Bafour gekazerneerd. In 1582 wordt Menen bevrijd door Spaanse troepen onder leiding van Alexander Farnese.

Tijdens de eerste helft van de 17de eeuw blijft Menen gespaard van oorlogen en plunderingen. Dit geeft de gelegenheid tot het bouwen van enkele belangrijke complexen zoals het Kapucijnenklooster aan de westelijke stadsrand. In 1635 verklaart Frankrijk de oorlog aan Spanje. De oorlog, die tot 1678 zal duren, wordt eerst uitgevochten in Picardië en Artesië, maar vanaf 1644 in Vlaanderen. Menen, tot dan nog steeds in Spaanse handen, wordt in 1645 ingenomen door het Franse leger onder leiding van maarschalk Jean de Gassion. Datzelfde jaar wordt de stad geplunderd en doveereels vernield door Spanjaarden. In 1658 wordt Menen echter weer Frans bezit. Door de vrede van de Pyreneeën (1658) wordt de stad opnieuw bij de Spaanse Nederlanden gevoegd. In overtuiging van een definitieve vrede worden de wallen en bastions afgebroken, de grachten worden gedempt en enkel de stadspoorten blijven overeind. De oorlog tussen Frankrijk en Spanje kent echter nog een vervolg met de "Devolutieoorlog" in 1667 en 1668. Door het verdrag van Nijmegen (1678) wordt Menen van de kasselrij van Kortrijk losgemaakt en wordt het opnieuw Frans grondgebied.

Door de bezetting van de Nederlanden door de Spanjaarden wordt door Sébastiaan Le Prestre, markies van Vauban en Louvois, minister van oorlog onder Lodewijk XIV, het plan opgevat om de noordgrens van Frankrijk te versterken met een dubbele verdedigingsgordel. Om invallen tegen te gaan, worden tussen 1679 en 1689 de vestigingsmuren aangepast aan het ontwerp van Vauban.

In het begin van de 18de eeuw zorgt de Spaanse successieoorlog (1702-1723) ervoor dat Menen nogmaals wordt belegerd. In 1706 trekken de geallieerde troepen onder leiding van de hertog van Marlborough door Vlaanderen. De belegering van Menen begint op 24 juli 1706. Op 22 augustus capituleert de stad en worden de Franse legers verdreven. De schade was zeer groot. Het belfort wordt deels vernield, maar wordt vrijwel onmiddellijk gerestaureerd. Met de vrede van Utrecht in 1713 wordt Menen toegevoegd aan het Oostenrijks grondgebied. Door het Barrièretractaat van 1715 worden in Menen Hollandse troepen gelegerd om een Franse uitval te voorkomen. Met de Oostenrijkse successieoorlog (1740-1748) verklaart Frankrijk de oorlog aan Oostenrijk en trekt het de Nederlanden in. Op 30 mei 1744 wordt gestart met een systematisch bombardement van de stad Menen dat op 4 juni eindigt. Het Hollands garnizoen geeft zich over en één dag later doet Lodewijk XV zijn plechtige intrede in de stad. Na het beleg worden de kazematten opgeblazen en de meeste militaire gebouwen afgebroken. Menen wordt weer een open stad.

Door het verdrag van Aken (1748) worden de Zuidelijke Nederlanden opnieuw onder Oostenrijks bewind geplaatst. Er worden plannen gemaakt om de vestingen te herstellen maar Keizer Jozef II gaat in 1782 over tot de verkoop van de militaire terreinen. Menen verliest als open stad zijn militaire waarde.

Tussen 1792 en 1794 verwisselt Menen opnieuw verschillende malen van bezetter. Op 18 juni 1792 wordt het veroverd door Franse troepen onder leiding van maarschalk Lucker, die vanuit Menen ook Kortrijk onderwierp. Op 29 juni worden de Fransen opnieuw verdreven door de Oostenrijkse troepen. In 1793 wordt Menen afwisselend bezet door Fransen, Oostenrijkers, Hollanders, nogmaals Fransen en opnieuw Oostenrijkers. Menen wordt op 28 en 29 april 1794 opnieuw zwaar geteisterd door een Frans bombardement vanuit Halewijn. Op 30 april capituleren de Oostenrijkse troepen en wordt Menen opnieuw Frans bezit.

De beschietingen hebben als gevolg dat één tiende van de woningen in puin lag, de hallen en de waag achter het stadhuis zijn vernield en de Sint-Vedastuskerk wordt zwaar beschadigd. De peervormige spits van het belfort brandt af en wordt niet meer vervangen. De vestingen worden grotendeels platgebombardeerd. Slechte enkele delen in het noordwesten van de stad en twee bolwerken bij de Leie bleven bewaard. Alle kerkelijke eigendommen worden in 1794 verbeurd verklaard en verkocht. Twee kloosters, het klooster van de benedictinessen en het Sint-Jorisklooster blijven gespaard omdat de zusters zich ten dienste stelden van het openbaar nut, namelijk de armen en geesteszieken.

Economisch kent Menen een korte bloeiperiode na 1748. Als grensstad heeft het een grote aantrekkingskracht voor bedrijven. De steenweg Kortrijk-Menen wordt aangelegd en de aarden weg Menen-Roeselare-Brugge wordt heraangelegd. Door dit versteend wegennet stijgt de economische activiteit. Door deze economische bloeiperiode wordt er, vooral door particulieren, druk gebouwd in de stadskern. Ook de overheid realiseert enkele bouwwerken, in 1782 wordt het landhuis (huidig stadhuis), gebruikt door het stadsbestuur en de roede van Menen, opgericht.

Menen zal Frans grondgebied blijven tot in 1814, het Franse bewind wordt verdreven en de Hollandse periode breekt aan. Na het congres van Wenen in 1815 worden een aantal steden aan de grens met Frankrijk versterkt als voorzorgsmaatregel tegen eventuele nieuwe aanvallen. Door zijn rol als bufferstad tegen Frankrijk wordt Menen opnieuw voorzien van vestingen. De Hollandse periode wordt gekenmerkt door actieve heropbouw. De Sint-Vedastuskerk, grotendeels vernield door een storm in 1801, wordt heropgebouwd tussen 1807 en 1820.

In 1830 telt Menen zo een 8.000 inwoners, het is een kleine stad met nauwelijks bebouwing in de omgeving van de vestingsmuren. In 1852 worden de vestingen gedeeltelijk ontmanteld. Enkele militaire gronden en gebouwen worden verkocht in juli 1856. Het militair hospitaal wordt eerst omgevormd tot kazerne en nadien tot regimentsschool. De andere kloostergebouwen worden omgevormd en in gebruik genomen als klaslokaal, pastorie en vredegerecht.

De ontmanteling van de vestingen en de bevolkingsaan groei heeft het bewoningspatroon in de tweede helft van de 19de eeuw ingrijpend gewijzigd. De stad wordt beter aangesloten op het wegennet. Spoorwegverbindingen met de West-Vlaamse gewesten en de Franse stad Tourcoing komen tot stand respectievelijk in 1853 en 1879. Verder wordt er heel wat aandacht

besteed aan het verbeteren van het stedelijk comfort door het plaveien van straten, de aanleg van een rioleringsnet en het installeren van een gasverlichting.

In de 19de eeuw beschikt Menen zelf niet over een bloeiende industrie. De stad is als grensstad een ideale uitvalsbasis naar de Franse industriesteden Halluin, Ronq, Tourcoing en Armentières. De stad wordt in oostelijke richting uitgebreid met enkele beluikwijken. De geringe industriële bedrijvigheid in Menen bestaat voornamelijk uit vlas, katoen, kant en tabak. De stad wordt en blijft het belangrijkste productiecentrum van de tabaksverwerkende nijverheid in de Leiestreek. Vele bedrijven hebben een dubbele vesting: namelijk te Menen en Halewijn om de douanerechten te ontwijken.

De economische heropbloei van voornamelijk vlas- en tabaksnijverheid in Menen kent een einde door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Vanaf 14 oktober 1914 wordt Menen bezet door de Duitse troepen. De stad moet instaan voor de kazernering van de soldaten en wordt een verzamelpunt voor nieuwe troepen en een rustplaats voor de troepen die terugkeren van het front. Twee Ortskommandaturen worden opgericht en verschillende gebouwen in de stad worden opgeëist en ingericht voor militaire doeleinden.

Menen heeft enorm te lijden onder het oorlogsgeweld. Ongeveer de helft van de huizen wordt vernield of zwaar beschadigd. Na de oorlog is de woningnood groot. De financiële situatie van de stad is desastreuus waardoor ze beroep moet doen op overheidssubsidies. In het kader van de wederopbouw wordt er een tuinstreek opgericht. Langs de belangrijkste verkeerswegen verschijnt er lintbebouwing in de richting van Ieper, Brugge en Kortrijk. Menen en Halewijn groeien naar elkaar toe en worden nagenoeg één geheel. De Leie wordt in 1921 gedeeltelijk rechtgetrokken. Er wordt een nieuwe sluis gebouwd waardoor nu ook grote schepen van 300 ton hun vracht konden aanvoeren. Hierdoor wordt de rivier vertakt in een nieuwe en een oude Leiearm. Deze laatste wordt reeds in 1923 gedempt waardoor het Wautersplein (de huidige Waalvest) ontstaat. In 1971 en in 1987-1988 graaft men een nieuwe bedding voor de Leie om deze toegankelijk te maken voor een grotere tonnenmaat.

De tweede wereldoorlog vormt ook een breekpunt, er komen betere en snellere verbindingen tussen de verschillende steden en de mechanisatie in de landbouw komt op. In 1947 bereikt de bloei van de stad een hoogtepunt. Bijna de helft van de actieve bevolking werkt buiten de stad, waarvan een groot deel in Frankrijk. De pendelarbeid daalt vanaf 1962, de bevolking kende een licht terugval.

2.2.2. Historische beschrijving projectgebied

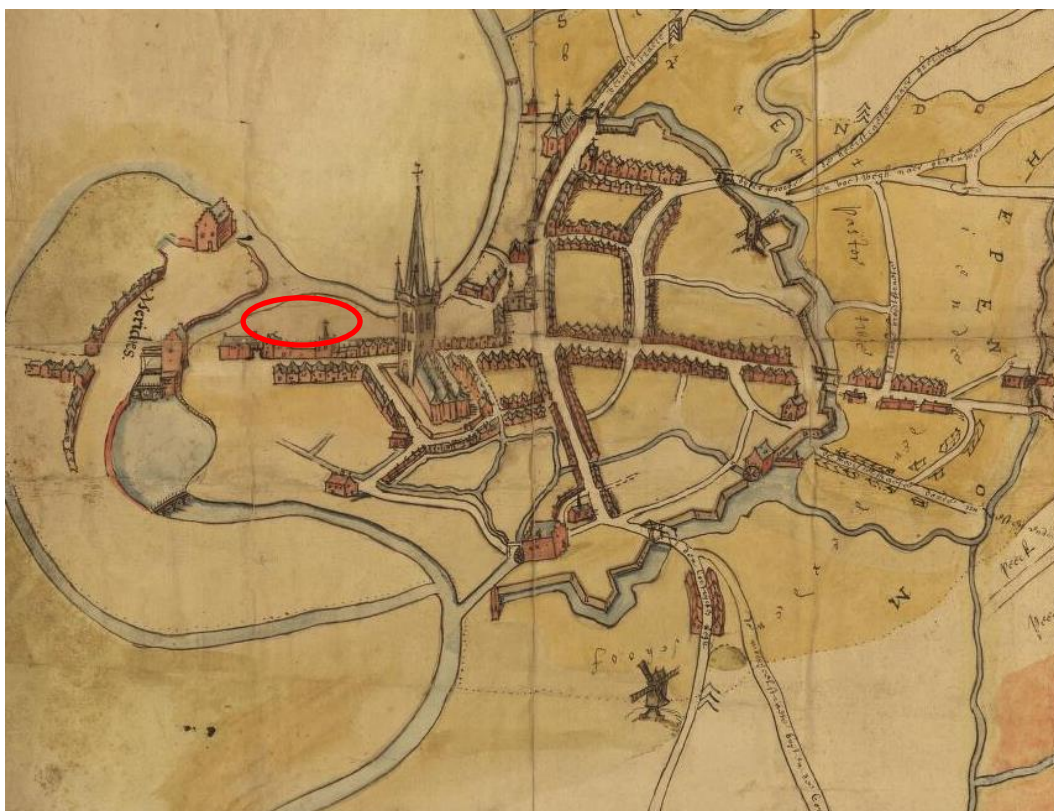
Het projectgebied bevindt zich net buiten de middeleeuwse stadskern van Menen, net ten noorden van de Leie. In deze periode had de rivier nog talrijke vertakkingen die door de stad stroomden. De oudste kaart die beschikbaar is voor het projectgebied is een anoniem werk uit 1618-1622 (zie Figuur 15). Op deze kaart is in het noordelijk deel van de stad de Montigny-vesting te zien die uit de periode van de godsdienstoorlogen dateert. Het zuidelijk deel van de stad wordt beschermd door de Leie. Het projectgebied is gelegen ten zuidwesten van de stadskern op een onbebouwde zone. Op de kaart van Sanderus (1641, zie Figuur 16) lijkt het alsof het projectgebied in een moerassig meersengebied ligt.⁸

De kaart van Villaret (1745-1748, zie Figuur 20 en bijlage 8) toont de nieuwe vestingsmuur rondom de stad na de versterkingswerken van Vauban in de periode 1669-1689. Het projectgebied ligt binnen de stadsmuren in een gebied dat als blekerij in gebruik is, dit is te zien aan de vele parallele greppels. Op de kaart van Ferraris (1771-1778, zie Figuur 21 en bijlage 9) is te zien dat het projectgebied nog steeds binnen de stadsomwalling wordt. De georeferende kaart klopt niet helemaal waardoor het projectgebied zich eigenlijk iets noordelijker situeert. Het is nog steeds een nat gebied waarbinnen veel greppels gegraven zijn. De vestingsmuren werden afgebroken onder Lodewijk XV waarna Menen opnieuw een open stad werd. Op de Atlas der Buurtwegen en de kaart van Popp is te zien dat de situatie in en rond de stad min of meer dezelfde blijft. Op beide kaarten is te zien dat een deel van het projectgebied in langgerekte percelen ligt (zie Figuur 22 en Figuur 23 en bijlage 10 en 11). Op de kaart van Vandermaelen is te zien dat er zich nieuwe vestingen rond de stad bevinden. Het projectgebied bevindt zich binnen deze vestingen in een natte zone (Figuur 24, bijlage 12).

Op de topografische kaarten uit 1873 en 1904 is te zien dat het projectgebied nog steeds gelegen is een onbebouwde, natte zone van de stad waarin de kanaaltjes voor de blekerij zichtbaar zijn (zie Figuur 25 en Figuur 26 en bijlage 13 en bijlage 14). Dit verandert in de tweede helft van de 20ste eeuw. Dan is op de topografische kaart van 1969 (zie Figuur 27 en bijlage 15) te zien dat de er bebouwing aanwezig is ten zuiden van het projectgebied. Het projectgebied zelf is in gebruik als weg. De luchtfoto van 1971 toont nog eenzelfde situatie, het projectgebied is nog steeds een weg (zie Figuur 28 en bijlage 16). Op de luchtfoto van 1979-1990 is te zien dat de oude leie arm is gedempt en dat er een weg op werd aangelegd (zie Figuur 29 en bijlage 17). Het projectgebied zelf is nog steeds in gebruik als weg. De meest recente luchtfoto (zie Figuur 30 en bijlage 18) toont de situatie zoals die op vandaag is, het projectgebied is in gebruik als weg.

---

⁸ ALUWE K., LALOO P., HERREMANS D., 2019.

Figuur 15: Kaart van Menen en omgeving (anoniem, bron: cartesius.be)

Figuur 16: Uitsnede uit de Flandria Illustrata van Sanderus met afbeelding van Menen en aanduiding van het projectgebied (bij benadering) (bron: <http://www.flandrica.be/flandrica/items/show/765>).

Figuur 17: Gegeoreferentieerde kaart uit de periode 1744 – 1754 met aanduiding van het plangebied. Let op de ligging van het plangebied binnen het nat gebied dat in gebruik is als blekerijgronden.

Figuur 18: Vermelding van *Whitser's ground* (blekerijgronden) en *de Bastion of the Meadows*, Britse kaart ca. 1744 – 1755.(bron: Cartesius en KBR).

Figuur 19: *Blanchiries* (blekerijgronden) en dan *bastion des preries*. (Kaart van Méné, opgemaakt door Beaulieu, 17de-18de eeuw, bron: Cartesius).

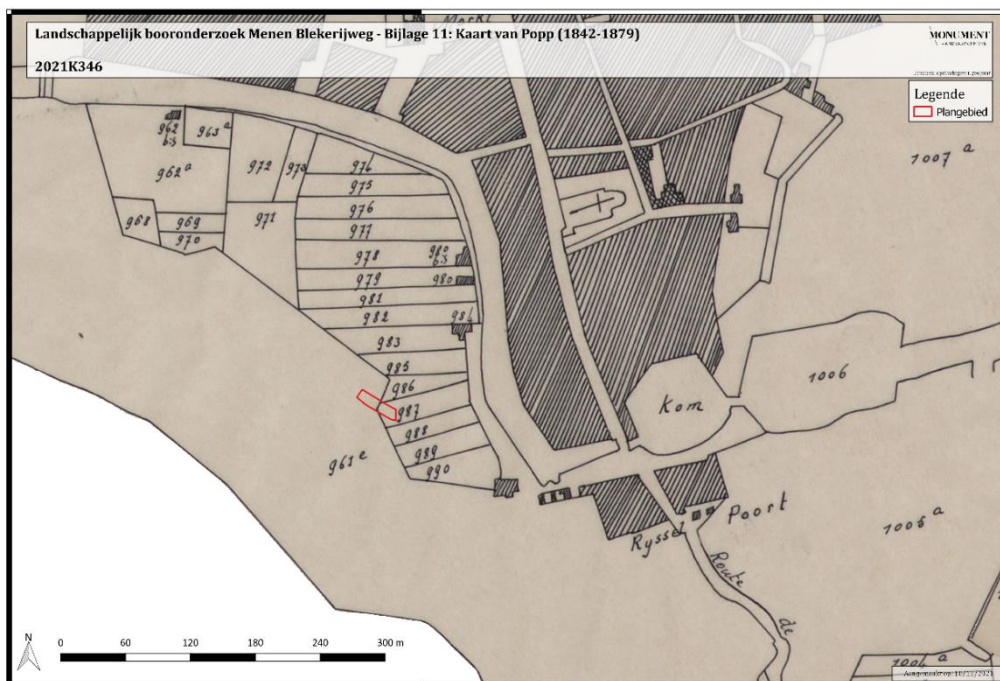
Figuur 20: Uitsnede uit de kaart van Villaret met aanduiding van het projectgebied, bijlage 8 (bron: geopunt.be)

Figuur 21: Uitsnede uit de kaart van Ferraris met aanduiding van het projectgebied, bijlage 9 (bron: geopunt.be)

Figuur 22: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied, bijlage 10 (bron: geopunt.be)

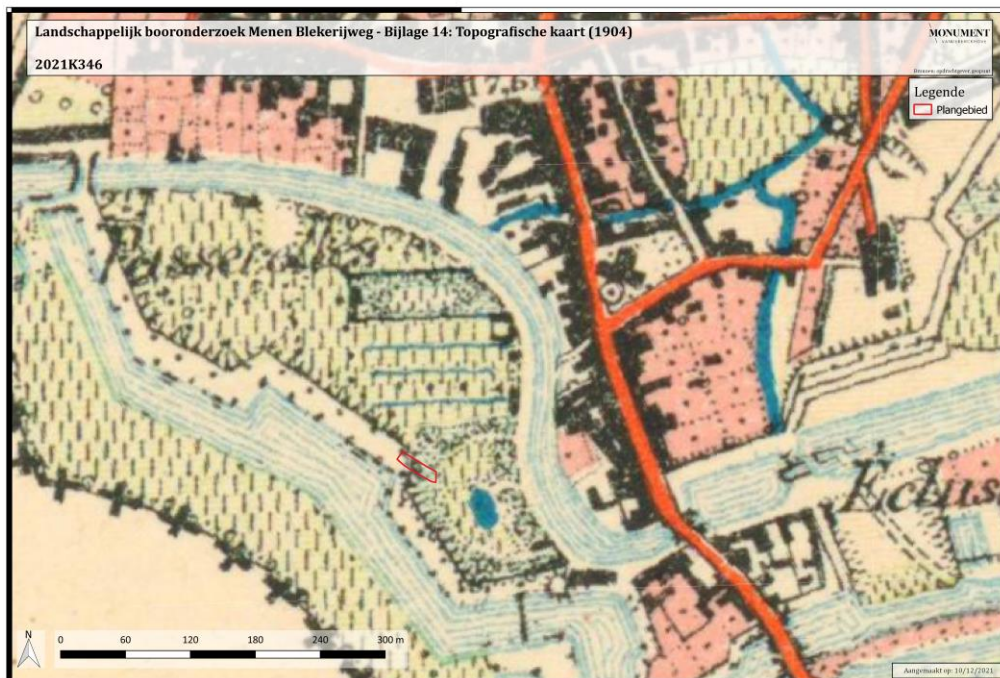
Figuur 23: Uitsnede uit de kaart van Popp met aanduiding van het projectgebied, bijlage 11 (bron: geopunt.be)

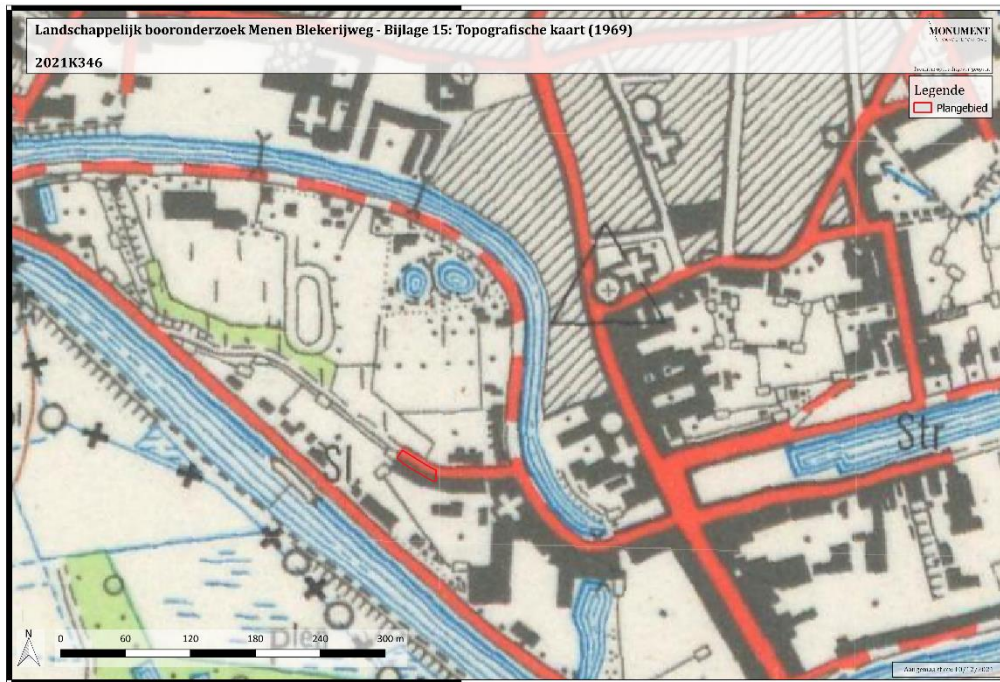
Figuur 24: Uitsnede uit de kaart Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied, bijlage 12 (bron: geopunt.be)

Figuur 25: Uitsnede uit de topografische kaart van 1873 met aanduiding van het projectgebied, bijlage 13 (bron: cartesius.be)

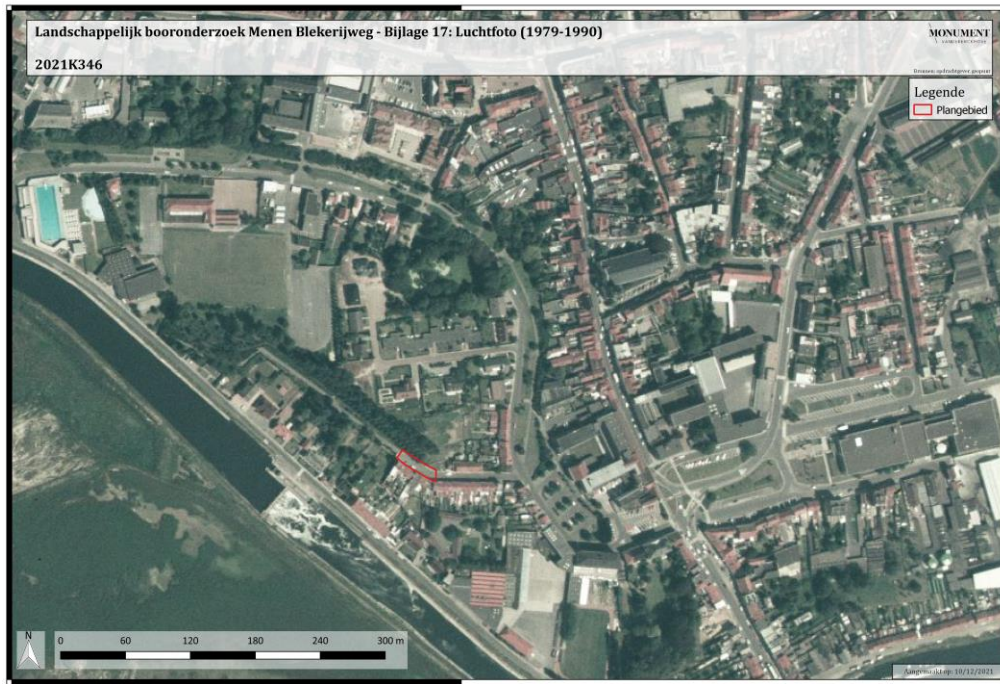
Figuur 26: Uitsnede uit de topografische kaart van 1904 met aanduiding van het projectgebied, bijlage 14 (bron: cartesius.be)

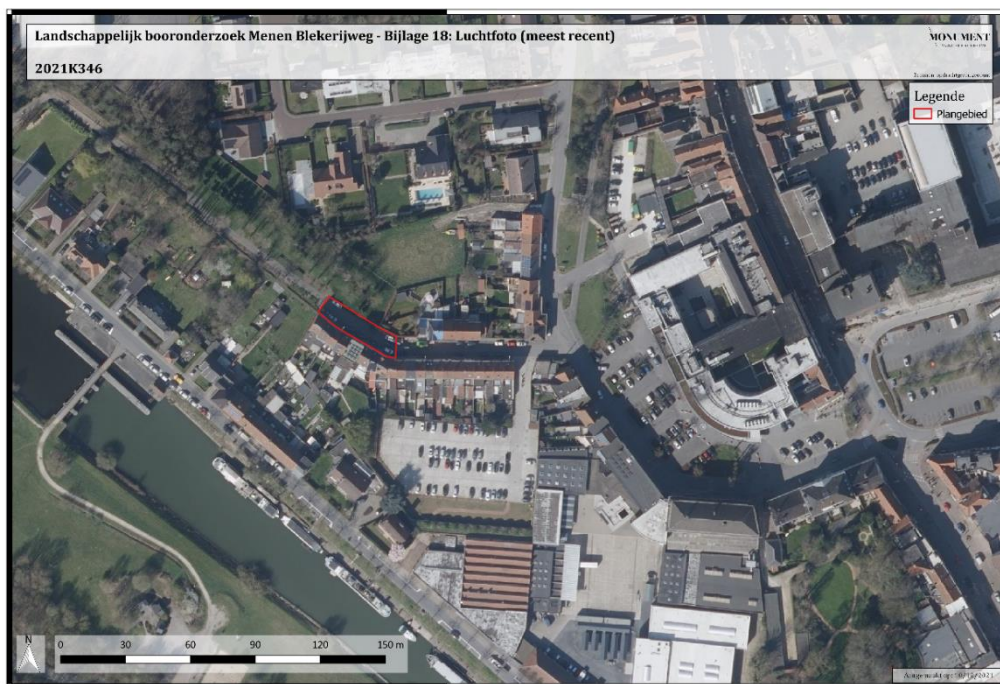
Figuur 27: Uitsnede uit de topografische kaart van 1969 met aanduiding van het projectgebied, bijlage 15 (bron: cartesius.be)

Figuur 28: Uitsnede uit de luchtfoto van 1971 met aanduiding van het projectgebied, bijlage 16 (bron: geopunt.be)

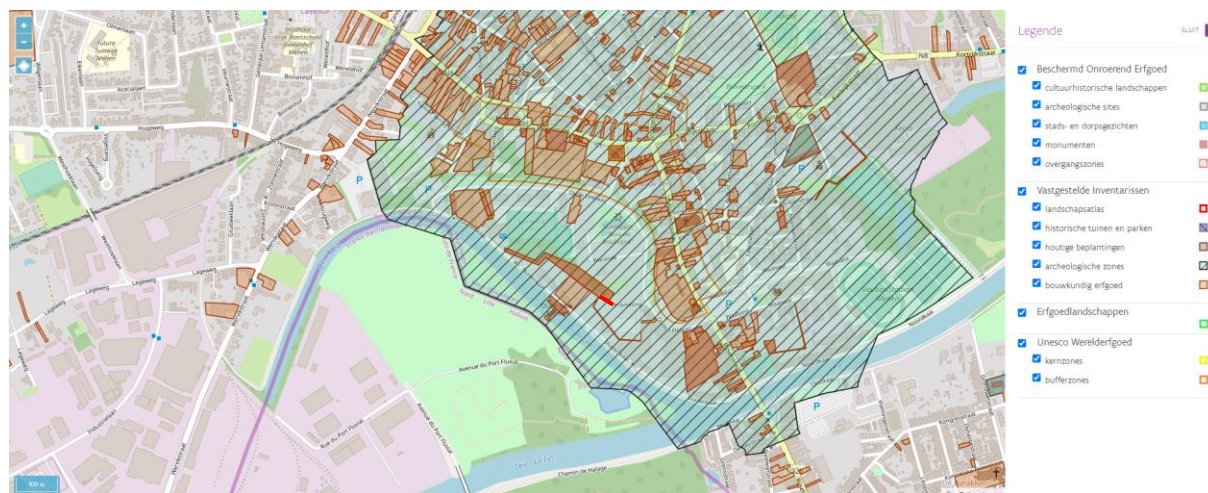
Figuur 29: Uitsnede uit de luchtfoto van 1971-1990 met aanduiding van het projectgebied, bijlage 17 (bron: geopunt.be)

Figuur 30: Uitsnede uit de meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied, bijlage 18 (bron: geopunt.be)

2.3. Archeologisch kader ⁹

Het projectgebied bevindt zich binnen de historische stadskern van Menen¹⁰ en is opgenomen in de vastgestelde inventaris als bouwkundig erfgoed. Deze inventaris bevat een door de minister bevoegd voor onroerend erfgoed vastgestelde lijst van items die erfgoedwaarde bezitten en nog altijd bewaard zijn. Aan een vastgestelde inventaris zijn rechtsgevolgen verbonden.

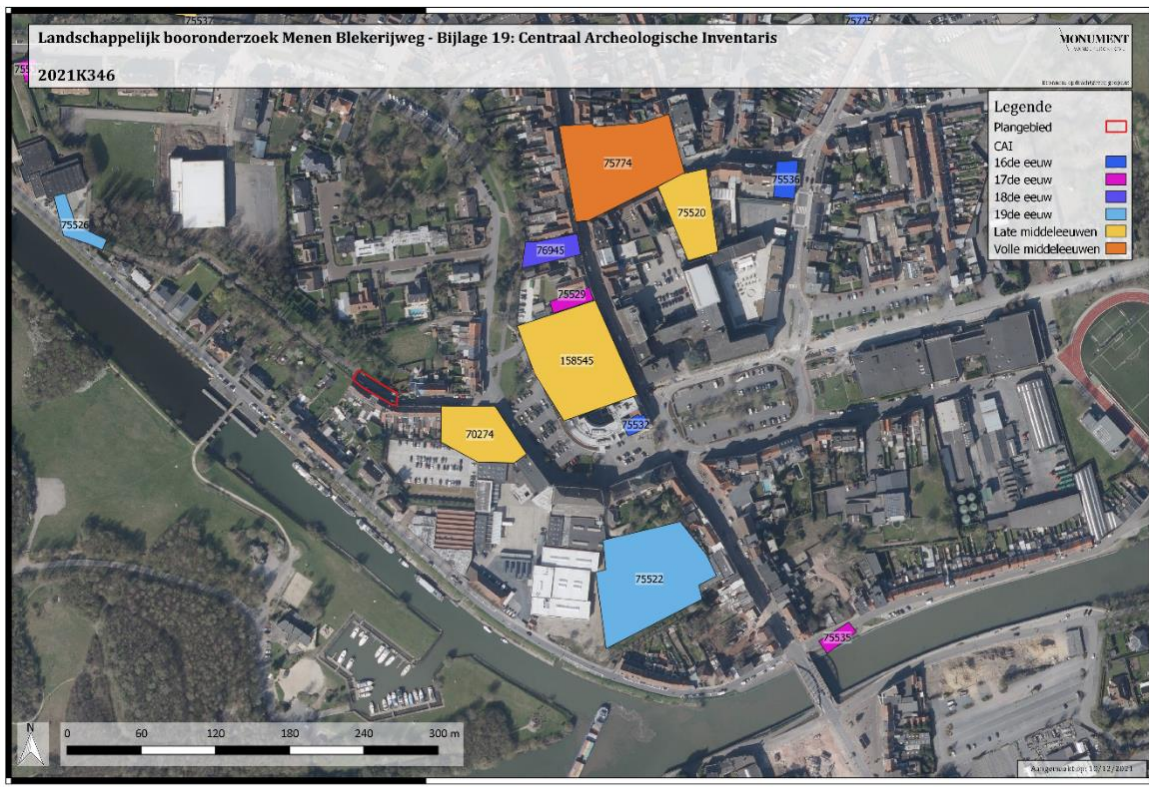
Figuur 31: Kaart met o.a. aanduiding beschermd onroerend erfgoed, vastgestelde inventaris, archeologische zones en met aanduiding projectgebied (bron: geo.onroerenderfgoed.be)

2.3.1. CAI

In de ruime en de onmiddellijke omgeving van het projectgebied werd al heel wat archeologisch onderzoek uitgevoerd door Phillippe Despriet en Archeologie Zuid-West-Vlaanderen. De archeologische sporen die bij deze onderzoeken werden aangetroffen dateren voornamelijk uit de vroegmoderne en moderne periode (zie Figuur 32 en bijlage 19).

⁹ <https://geo.onroerenderfgoed.be/>

¹⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140007>

Figuur 32: Kaart CAI met aanduiding projectgebied (bron: geoportaal)

CAI ID	Periode	Beschrijving
70274	Late middeleeuwen	De Grote Korenmolen of Moutmolen. In 1255 werd een watermolen vermeld aan de Leie. In 1457 wordt er een nieuwe watermolen gebouwd. Of deze op dezelfde plaats staat is niet bekend.
75520	Late middeleeuwen	Woonplaats van de heren van Menen. Een motte die in 1463-1464 werd afgegraven.
75526	Nieuwe tijd	Bastion 8 uit 1817-1870.
75522	Nieuwe tijd	Bij een archeologische prospectie in 2009 werd de westelijke muur van Bastion 9 aangetroffen. Dit was deel van de Hollandse vesting en bestond uit wit, krijthoudend kalksteen uit het bekken van Pas de Calais.
75529	Nieuwe tijd	Huis Delphine: vindplaats van bruinrood gebruiks aardewerk, steengoed, pijpfragmenten, waldglas, Delftse muurtegels,.. uit de 17 ^e en 18 ^e eeuw.
158545	Late middeleeuwen	Volgens de historische bronnen bevond zich op deze locatie een gasthuis gewijd aan Sint-Joris en was een pelgrimsoord. In 1736 werd het gebouw voornamelijk gebruik voor onderwijs en ziekenzorg. Van de oorspronkelijke bebouwing lijkt niets meer over te blijven.

		Bij een archeologische veldkartering werd een concentratie aardewerk aangetroffen dat gedateerd kan worden tussen de 13 ^{de} en de 18 ^{de} eeuw.
75532	Nieuwe tijd	Het oudste gebouw (16de-eeuws) werd opgetrokken in baksteen en heeft een afwijkende oriëntatie van het huidige Schippershof. Er werd een vloer met rode, niet geglazuurde tegels aangetroffen. In de 18de eeuw wordt dit gebouw vervangen door het huidige gebouw dat is opgebouwd op een fundering van grote krijthoudende kalksteenblokken. Vondstenmateriaal uit de 16 ^e -18 ^e eeuw.
75535	Nieuwe tijd	Redoute 25: Ravelijn of verdedigingseiland dat onderdeel is van de Vauban-versterking.
75536	Nieuwe tijd	Legia: onderzoek Philippe Despriet. Blauwgrijs reducerend gebakken aardewerk, steengoed, faience, pijpfragmenten
75774	Volle middeleeuwen	St-Vedastuskerk op het neerhof van de dorpsheerlijkheid van Menen. Voor het eerst vermeld in 1087. De kerk kreeg zijn huidige vorm in de 19 ^e eeuw.
76945	Nieuwe tijd	Bakstenenwaterput in de kelder van een 18 ^e eeuws gebouw.

Het uitgevoerde archeologisch bureauonderzoek geeft duidelijk aan dat het projectgebied zich bevindt in een zone met een hoog archeologisch potentieel. In de nabije omgeving komen voornamelijk sites uit de middeleeuwen en vroegmoderne periode voor.

2.1. Bodemkundige omschrijving van het plangebied¹¹

Voor een tekstuele beschrijving en motivering van de methoden, technieken en criteria gehanteerd bij het assessment wordt verwezen naar hoofdstuk 1.3. Voor het assessment van het plangebied wordt verwezen naar het verslag van resultaten van het bureauonderzoek.

2.1.1. Bodemkundige observaties - het booronderzoek

Binnen het plangebied werden 4 machinale boringen geplaatst. De locatie van deze boringen werd reeds vastgelegd in het programma van maatregelen van het bureauonderzoek. Tijdens het boren werd geboord tot een diepte van 3m onder het wegdek waar mogelijk. Voor de individuele boringen wordt verwezen naar bijlage 20.

Boorlocatie	X	Y	Z
1	61946,001	165458,633	15,972
2	61958,342	165449,937	15,161
3	61966,563	165444,240	14,175
4	61975,553	165440,186	13,434

Figuur 33: Locatie van de uitgevoerde boringen (© Geosonda NV)

¹¹ DEMEULEMEESTER L., 2020

2.1.1.1. Individuele observaties

Tijdens het landschappelijk bodemonderzoek werden 4 boringen uitgevoerd.

Boring B1 heeft een maximale diepte van 3,60 m-mv en toont eerst, vanaf het maaiveld, een asfaltverharding met onderfundering tot 0,21 m-mv (zie Figuur 34). Eronder volgt een volledig kassei tot 0,35 m-mv. De volgende eenheid bestaat uit neutraalbruin, vochtig, zwak siltige klei met resten van baksteen, metselpuin en oxidatiesporen tot 1,20 m-mv. De vierde eenheid toont dezelfde kenmerken als de bovenliggende eenheid met een sterk mindere aanwezigheid van baksteenresten tot enkele brokken/brokjes. Deze eenheid toont meer sporen van oxidatie en heeft een maximale diepte van 2,40 m-mv. De vijfde eenheid heeft een maximale diepte van 3,40 m-mv een bestaat uit dezelfde geoxideerde klei matrix als de bovenliggende eenheden. Deze vijfde eenheid toont naast baksteensporen ook organische resten bestaande uit takken en twijgjes en kalksteensporen. De laatste geobserveerde eenheid is uit neutraalbruin zwak vochtig, zwak siltige klei samengesteld. Deze eenheid toont resten van schelpen en kleine verspreid organische resten. Er werden weinig tot geen sporen van oxidatie waargenomen.

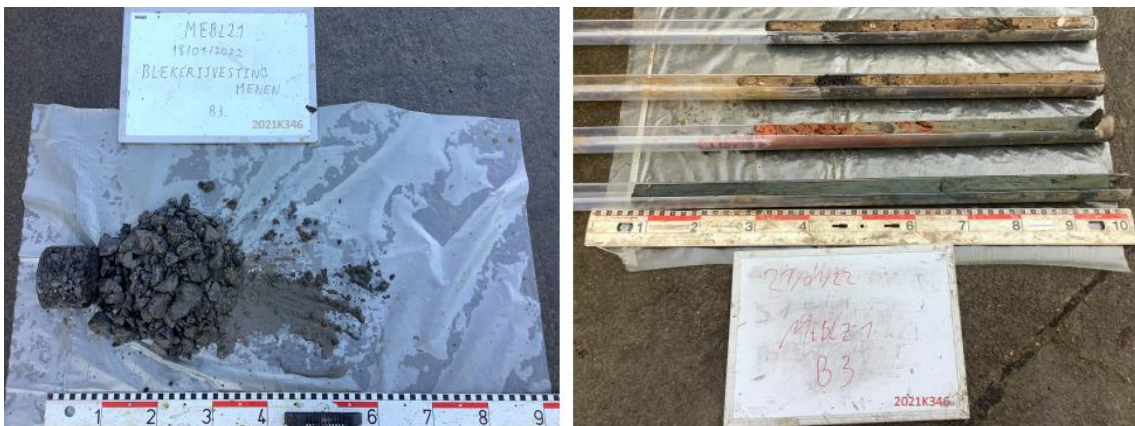
Figuur 34: Boring B1 (Bron: Geosonda NV).

Boring B2 heeft een maximale diepte van 3,60 m-mv (zie Figuur 35). Eerst is er, vanaf het maaiveld, een asfaltverharding met onderfundering tot 0,21 m-mv. Eronder volgt een kasseiverharding tot 0,35 m-mv. De derde eenheid bestaat uit neutraal bruin, zwak vochtige, zwak siltige klei tot 1,20 m-mv samengesteld. Deze eenheid toont een sterke compactie met verspreide resten van baksteen en puin. De vierde eenheid is uit dezelfde compacte kleiige matrix samengesteld. Het verschil met de bovenliggende eenheden bestaat uit een sterkere aanrijking in antropogeen materiaal bestaande uit resten baksteen en (metsel)puin. Sporen van oxidatie werden ook in deze eenheid waargenomen. Deze eenheid heeft een maximale diepte van 2,40 m-mv. De vijfde eenheid toont dezelfde kleiige matrix als de bovenliggende eenheid, maar vertoont net zoals in B1 minder resten antropogene materiaal (baksteen en metselpuin). De laatste waargenomen eenheid bestaat uit neutraalbruin zwak vochtig, zwak siltig klei. Deze eenheid toont resten van schelpen en organische resten.

Figuur 35: Boring B2 (Bron: Geosonda NV).

Boring B3 heeft een maximale diepte van 4,80 m-mv (zie Figuur 36). Eerst is er, vanaf het maaiveld, een asfaltverharding met onderfundering tot 0,30 m-mv. Eronder volgt een neutraal bruin, zwak vochtige, zwak siltige klei tot 1,40 m-mv. Deze eenheid toont resten baksteen en sporen van kalksteen en metselpuin. De derde eenheid toont een scherp afgelijnde puinige laag (kolen?) tot 1,55 m-mv. De vierde eenheid is uit neutraalbruin, zwak vochtige, zwak siltige klei samengesteld. Deze eenheid is zwak kolengruishoudend en heeft een maximale diepte van 2,40 m-mv. De vijfde eenheid bestaat uit een sterk puinige laag met resten vergane baksteen tot 2,70 m-mv. De laatste geobserveerde eenheid bestaat uit donker blauwgrijs, zwak vochtige, zwak siltige klei met oxido-reductie verschijnselen.

Figuur 36: Boring B3 (Bron: Geosonda NV).

Boring B4 heeft een maximale diepte van 3,60 m-mv (zie Figuur 37). Eerst is er, vanaf het maaiveld, een asfaltverharding met onderfundering tot 0,34 m-mv. Eronder volgt een duidelijke puinlaag bestaande uit baksteenresten tot 0,60 m-mv. De volgende eenheid bestaat uit neutraalbruin, zwak vochtige, zwak siltig klei met baksteen- en kalksteensporen tot 1,20 m-mv. De vierde eenheid is uit dezelfde matrix als de bovenliggende eenheid samengesteld en reikt tot een diepte van 2,10 m-mv. In deze eenheid werden iets minder baksteensporen waargenomen als in de bovenliggende eenheid. De laatste geobserveerde eenheid is uit donker blauwgrijs, zwak vochtige, zwak siltige klei met oxido-reductie verschijnselen samengesteld.

Figuur 37: Boring B4 (Bron: Geosonda NV)

2.1.1.1. Correlatie van de verschillende observaties

- Antropogene afzettingen

Over het algemeen vertonen de boringen een sterk antropogeen aangebrachte en verstoorde karakter tot een respectievelijke diepte van 3,40 m-mv, 3,00 m-mv, 2,70 m-mv en 2,10 m-mv (zie Figuur 38). Binnen deze antropogene eenheden werden er verschillende pakketten getroffen.

Bij alle boringen werd een recente asfalt met onderfundering opgemeten tot minstens 0,26m - mv. Bij boringen B1 en B2 werd een kasseiverharding tot een diepte van 0,35 m-mv waargenomen. Deze kasseiverharding werd niet bij de volgende boringen getroffen. Bij boring B4 kon een baksteenlaag geregistreerd worden op 0,60 m-mv.

De onderliggende lagen tonen een sterk antropogene patroon met resten van baksteen. Bij de boringen B1, B3 en B4 tonen duidelijke sporen van kalksteen op de volgende dieptesintervallen. Deze laag wordt naar het zuidoost ondieper (zie Tabel 1).

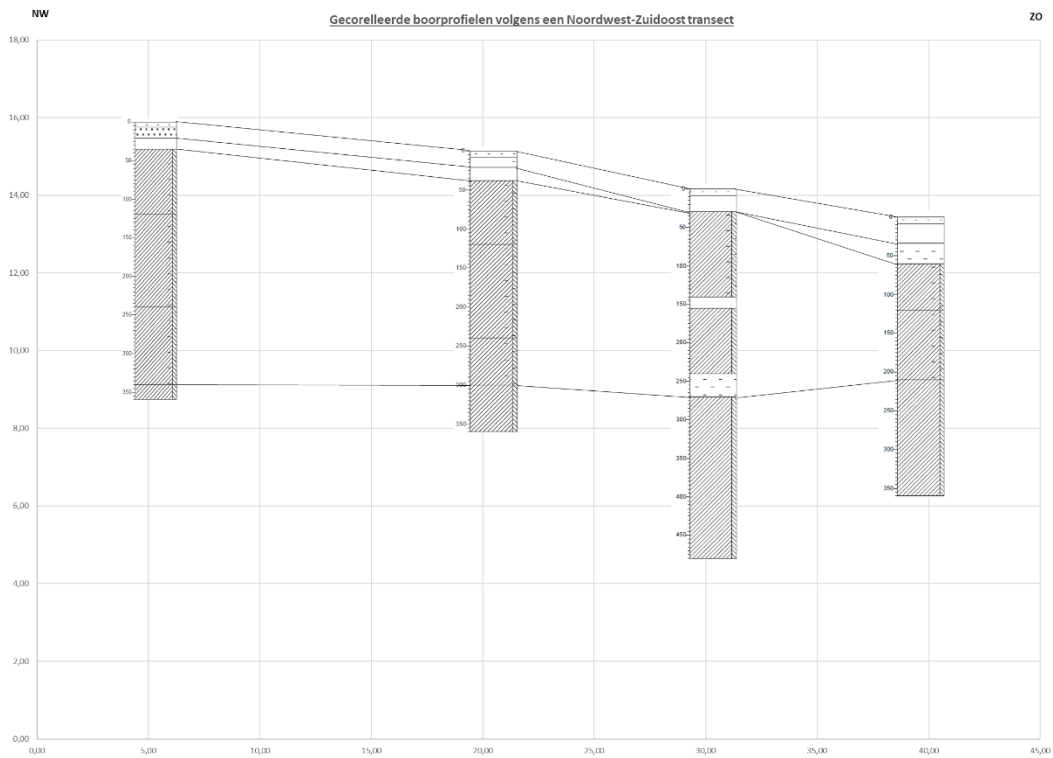
Boringen	Interval (m-mv)
B1	240 -340
B3	30 – 155
B4	60 – 120

Tabel 1: Diepte van de vastgestelde kalksteenfragmenten.

Wat de individuele boringen betreft werd bij boring B2 een sterke compactie van de antropogene kleiige lagen vastgesteld. Bij boring B3 werd een duidelijke puinlaag (met kolengruis?) en een baksteenlaag binnen het antropogene pakket vastgesteld.

- Natuurlijke afzettingen

De moederbodem (niet door de mens geroerde sedimenten) binnen het plangebied karakteriseert zich door enerzijds de aanwezigheid van geoxideerde sedimenten met schelpenresten en organische resten ter hoogte van boring B1 en B2 en anderzijds door homogene kleiige gereduceerde sedimenten ter hoogte van boring B3 en B4.

Figuur 38: Transect Noordwest-Zuidoost van de boorprofielen

2.1.2. Confrontatie bodemkundige observaties met het bureauonderzoek

2.1.2.1. Antropogene afzettingen

Binnen de antropogene afzettingen zijn er duidelijke pakketten te onderscheiden. Een eerste waargenomen pakket bestaat uit een asfaltverharding met onderfundering. Onder deze recente bestrating ter hoogte van boringen B1 en B2 bevindt zich een kasseiverharding uit porfiere gesteente. Deze bestrating is op een kadasterkaart van 1904 duidelijk te zien.

De onderliggende antropogene pakketten tonen een duidelijke antropogene invloed. De waargenomen sedimenten met resten van kalksteen en baksteen kunnen mogelijk in verband gebracht worden met het gekarteerde wallichaam van 1744. Deze antropogene sporen werden waargenomen in 3 van de 4 geplaatste boringen (B1, B3, B4). De aanwezigheid van zowel baksteenresten als kalksteen kan wijzen naar een mogelijke gebruik van stadssedimenten voor het aanleggen van een wallichaam.

De aanwezigheid van een volle baksteenlaag in boring B3 op 2,40 m-mv kan hierbij mogelijk wijzen op een eerste bouwfase, waarbij deze laag werd aangebracht als onderfundering voor het wallichaam. Dit wallichaam werd aangebracht op een nat terrein.

Boring B4 toont de aanwezigheid van een kolengruislaag van 1,40 m-mv tot 1,55 m-mv. Deze laag is mogelijks in verband te brengen met van de aanvullingen aan de basis van de “contre-escarpe” van het wallichaam en behoort aan een lens binnen de opgebrachte sedimenten.

2.1.2.1. Natuurlijke afzettingen

De aanwezige natuurlijke sedimenten kunnen in twee verschillende types onderverdeeld worden. Bij alle boringen is het duidelijk dat deze sedimenten tot de gekarteerde fluviaatiele Holocene sedimenten behoren.

Bij boring B1 en B2 werden er sedimenten met een uitgesproken organische en geoxideerde component aangetroffen. Dit zou naar een iets droger milieu op de oorspronkelijk natte en begroeide alluviale vlakte kunnen wijzen. Op deze vlakte kon de vegetatie zich ontwikkelen (zie Figuur 17).

De homogene gereduceerde kleiige sedimenten van boringen B3 en B4 wijzen naar een sterk alluviaal en dynamisch afzettingsmilieu. Op deze locatie kan een zijgeul van de oorspronkelijke Leie verwacht worden.

2.3. Synthese

2.3.1. *Verwachtingspatroon*

Op basis van het voorgaande assessment kan volgend verwachtingspatroon naar voor geschoven worden:

- De landschappelijke boringen tonen de aanwezigheid van duidelijke antropogene aangebrachte pakketten tot een respectievelijke diepte van 3,40 m-mv, 3,00 m-mv, 2,70 m-mv en 2,10 m-mv.
- De aanwezige antropogene sedimenten tonen een duidelijke aangebracht patroon. Het is echter op basis van de mechanische boringen echter onduidelijk of de diepere antropogene sedimenten in verband kunnen gebracht worden met een eventueel wallichaam.
- De natuurlijke sedimenten tonen een duidelijke alluviale oorsprong en komen overeen met de quartairgeologische kaart. De sedimenten behoren tot de Holocene alluviale afzettingen van de Leie vallei. Er werden duidelijk twee afzettingmilieus aangetroffen. Ter hoogte van boringen B1 en B2 bevond zich een droge en vegetatierijke alluviale vlakte, bij boringen B2 en B3 kan een actieve (zij)geul van de oorspronkelijke Leie verwacht worden.
- Recente verstoring bestaande uit een asfaltverharding met onderfundering inclusief kasseiverharding tot een respectievelijke diepte van 0,30 m-mv, 0,38 m-mv, 0,30 m-mv en 0,60 m-mv. Ter hoogte van de bebouwde zone werd een diepere antropogene impact waargenomen.

2.3.2. *Afweging verder vooronderzoek*

De landschappelijke boringen tonen de aanwezigheid van duidelijke antropogene aangebrachte pakketten tot een respectievelijke diepte van 3,40 m-mv, 3,00 m-mv, 2,70 m-mv en 2,10 m-mv. Het is echter op basis van de mechanische boringen echter onduidelijk of de diepere antropogene sedimenten in verband kunnen gebracht worden met een eventueel wallichaam. Bovendien werden op aanzienlijke diepe ter hoogte van boringen B3 sporen van baksteen aangetroffen aan de basis van de antropogene pakketten. Mogelijk duidt dit op een poging tot het funderen van het wallichaam op de natte ondergrond.

Verder onderzoek in de vorm van een werfbegeleiding tijdens het aanleggen van de riolering binnen de advieszone is noodzakelijk om enerzijds vast te stellen of er al dan niet een wallichaam aanwezig is binnen het plangebied. Indien dit het geval is, dient hierbij de stratigrafie en de grenzen van dit wallichaam bepaald te worden. Een dergelijke stratigrafische studie samen met een eventuele staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek kan hierbij helpen om een eventueel wallichaam te identificeren en te dateren. De werfbegeleiding

kan hierbij ook helpen om de natuurlijke sedimenten te identificeren en te dateren met het oog op een mogelijke paleolandschapsreconstructie van de alluviale vlakte van de Leie voor de menselijke ingrepen.

2.4. Beantwoording van de onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen zoals opgesteld in het PVM van de archeologienota zijn van toepassing voor deze fase van het onderzoek. De sporen die werden aangetroffen tijdens het booronderzoek beperken zich tot antropogene en natuurlijke pakketten. Op basis van de beperkte zichtbaarheid/leesbaarheid van deze boorstaten kan niet worden uitgesloten of er binnen het plangebied archeologisch relevante resten (zoals wallichaam) aanwezig zijn.

3. SAMENVATTING

Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning met stedenbouwkundige handelingen te Menen Blekerijvesting en de Oude Leielaan dient de initiatiefnemer een archeologienota (ID 13790)¹² toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De selectiecriteria hiervoor omvatten de geografische ligging van het studiegebied binnen de archeologische zone van Menen, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De landschappelijke boringen tonen de aanwezigheid van duidelijke antropogene aangebrachte pakketten tot een respectievelijke diepte van 3,40 m-mv, 3,00 m-mv, 2,70 m-mv en 2,10 m-mv. Het is echter op basis van de mechanische boringen echter onduidelijk of de diepere antropogene sedimenten in verband kunnen gebracht worden met een eventueel wallichaam. Bovendien werden op aanzienlijke diepte ter hoogte van boringen B3 sporen met baksteen aangetroffen aan de basis van de antropogene pakketten. Mogelijk duidt dit op een poging tot het funderen van het wallichaam op de natte ondergrond.

Verder onderzoek in de vorm van een werfbegeleiding tijdens het aanleggen van de riolering binnen de advieszone is noodzakelijk om enerzijds vast te stellen of er al dan niet een wallichaam aanwezig is binnen het plangebied. Indien dit het geval is, dient hierbij de stratigrafie en de grenzen van dit wallichaam bepaald te worden. Een dergelijke stratigrafische studie samen met een eventuele staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek kan hierbij helpen om een eventueel wallichaam te identificeren en te dateren. De werfbegeleiding kan hierbij ook helpen om de natuurlijke sedimenten te identificeren en te dateren met het oog op een mogelijke paleolandschapsreconstructie van de alluviale vlakte van de Leie voor de menselijke ingrepen.

---

¹² ALUWE K., LALOO P., HERREMANS D., 2019.

4. BIBLIOGRAFIE

4.1. Literatuur

- ALUWE K., LALOO P., HERREMANS D., 2019. Archeologienota programma van maatregelen bureauonderzoek 2017B236, Menen Oude Leielaan, Ghent Archaeological Team Bvba, Bredene.
- ALUWE K., LALOO P., HERREMANS D., 2019. Archeologienota verslag van resultaten bureauonderzoek 2017B236, Menen Oude Leielaan, Ghent Archaeological Team Bvba, Bredene.
- JACOBS P., DE CEUKELAIRE M., DE BREUCK W., DE MOOR G. & DE GEYTER G. 1999. Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest. Kaartblad 21, Tielt (Schaal 1:50.000), Ministerie van economische zaken, Brussel.
- DE MEULEMEESTER L., 2020. Verslag van resultaten bureauonderzoek Menen – Waalvest (prov. West vlaanderen), Ingelmunster.

4.2. Internetbronnen

- <https://www.dov.vlaanderen.be/>
- <https://www.geopunt.be>
- <https://www.cartesius.be>
- <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/6636>
- <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/8182>
- <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/9641>

5. BIJLAGEN

- Bijlage 1 – Situering van het projectgebied (orthofoto)
- Bijlage 2 – Situering van het projectgebied op het GRB
- Bijlage 3 – Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied
- Bijlage 4 – DTM
- Bijlage 5 – Quartair geologische kaart
- Bijlage 6 – Tertiair geologische kaart
- Bijlage 7 – Bodemkaart
- Bijlage 8 – Villaretkaart
- Bijlage 9 – Ferrariskaart
- Bijlage 10 – Atlas der Buurtwegen
- Bijlage 11 – Poppkaart
- Bijlage 12 – Vandermaelenkaart
- Bijlage 13 – 1873
- Bijlage 14 – 1904
- Bijlage 15 – 1969
- Bijlage 16 – Luchtfoto 1971
- Bijlage 17 – Luchtfoto 1979-1990
- Bijlage 18 – Luchtfoto meest recent
- Bijlage 19 – CAI
- Bijlage 20 – Technische rapportage

Meer informatie is tevens beschikbaar via het digitale registratiesysteem:

<http://monarcho.be/web/monument/archeologie/home/home?globals=%7B%22ProjectId%22%3A%22d7674444-979e-4d77-b2ea-ac3300eb4464%22%7D>